

INKLUUSION TOTEUTUMINEN TEKNIIKAN OPETUK- SESSA

Erkki Ollanketo

Opinnäytetyö
Tekniikka ja liikenne
Teknologiaosaamisen johtamisen koulutusohjelma
Insinööri (YAMK)

2016

Tekniikka ja liikenne
Teknologiaosaamisen johtaminen
Insinööri (YAMK)

Tekijä	Erkki Ollanketo	Vuosi	2016
Ohjaaja	FT Soili Mäkimurto-Koivumaa		
Toimeksiantaja	Oulun Seudun Koulutuskuntayhtymä		
Työn nimi	Inklusion toteutuminen tekniikan opetuksessa		
Sivu- ja liitemäärä	93 + 9		

Opinnäytetyö on erityisopetukseen liittyvä tutkimus- ja kehittämistehtävä OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolle. Työssä kuvataan laadukkaita ja hyviin tuloksiin johtavia erityisopetukseen toiminnallisia elementtejä, joissa inklusio toteutuu opetuksen eri tasoilla. Tavoitteena oli, että käytännön erityisopetus on erittäin hyvää opetusta.

Tämän tutkimustyön tavoitteena oli laatia erityisopetuksen toteutukseen toimintamalli, jonka keskeisinä asioina ovat reaaliaikaisen erityisopetuksen järjestäminen huomioiden taloudelliset reunaehdot ja pedagogiset haasteet. Työssä yhdistettiin hyviksi havaittuja menetelmiä ja uusia toimintamuotoja ja tavoiteltiin mahdollisimman esteetöntä oppimisympäristöä.

Tutkimusmenetelmä pohjautui kvalitatiiviseen tapaustutkimukseen. Aineiston keruumenetelminä käytettiin tekniikan opiskelijoille tehtyä kyselyä ja erityisopetuksen asiantuntijoille toteutua teemahaastattelua. Aineiston analysoinnin avulla nousivat esille ne merkittävät tekijät, jotka auttavat erityisopiskelijaa selviytymään paremmin opinnoistaan.

Kehittämishankkeen tuloksena syntyi toimintamalli, joka auttaa tekniikan erityisopetuksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, ottaen huomioon opiskelijoiden uudenlaiset tarpeet ja odotukset. Tutkimustulosten perusteella opettajien opiskelijatuntemuksen lisääntyminen auttaa ymmärtämään erityisopiskelijan tarpeita. Myönteinen, kannustava sekä motivoiva ilmapiiri oppimisympäristössä ovat erityisopetuksen avaintekijöitä. Suuri merkitys on myös opiskelumateriaalin ja opetuksen selkeydellä sekä havainnollisuudella. Tähän asiaan on syytä kiinnittää erityistä huomiota varsinkin verkkomateriaaleja hyödyntäessä.

Opinnäytetyössä saavutettiin sille alussa määritellyt tavoitteet. Saatuja tuloksia voidaan hyödyntää myös muilla koulutusaloilla.

Avainsanat inklusio, erityisopetus, hojks.

Technology, Communication and
Transport
Management of Technical Compe-
tence
Engineer

Author	Erkki Ollanketo	Year	2016
Supervisor(s)	Ph.D Soili Mäkimurto-Koivumaa		
Commissioned by	The Oulu Region Joint Authority for Education		
Subject of thesis	Realization of inclusion in the technology education		
Number of pages	93 + 9		

This thesis is a research and development task related to special education in the technology department of the OSAO Myllytulli-Pikisaari unit. This study describes high-quality functional elements of special education which lead to good results. The inclusion comes true on different levels of the teaching. The objective was that the practical special education is a very good teaching.

The objective of this research was to draw up an operations model for the implementation of special education. The key issues of this operations model were to organize a real time special education taking into account economical pre-conditions and pedagogical challenges. This study connected methods which have been found to be good and new forms of activity and the goal was to create a learning environment as unobstructed as possible.

The research method was based on a qualitative case study. The data was collected with an inquiry by the technology students and by a theme-centered interview with the experts of the special education. During the analysis of the material came up those significant factors which will help the special needs student of to survive better in studies.

This development project resulted in an operations model which helps planning and implementation of the special education in technology. The operations model takes into account new types of needs and expectations of the students. The increased knowledge of the student helps to understand the needs of a special needs student on the basis of research results. A positive, encouraging and motivating atmosphere in the learning environment is a key issue in the special education. The learning material and clarity of the teaching also have a big significance. A special attention has to be regarded this issue, particularly when exploiting network materials.

The objectives that were defined in the beginning were achieved in the thesis. The obtained results can be utilized also in other fields of education.

Keywords inclusion, special education, individual educational plan (IEP)

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Opinnäytetyön tausta ja lähtökohdat.....	7
1.2	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	8
1.3	Tutkimuksen tilaajaorganisaatio.....	9
1.4	Työn rajaus ja rakenne	9
1.5	Tutkimuksen kysymykset.....	10
2	TUTKIMUSMENETELMÄT	11
2.1	Tutkimusstrategia	11
2.2	Tutkimuksellinen kehittäminen.....	13
2.3	Tapaustutkimus	15
2.4	Aineistonkeruumenetelmät	17
2.4.1	Kyselytutkimus	20
2.4.2	Tutkimusaineiston analysointi	22
3	AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEEN KEHITTÄJIÄ.....	25
3.1	Erityispedagogiikka ja ammatillinen erityisopetus	25
3.2	Erityisopetuksen toimijoita Euroopassa	25
3.3	Ammatillisen erityisopetuksen toimijoita Suomessa.....	27
4	LÄHTÖKOHTIA AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUKSEEN	29
4.1	Integraatio ja inklusio	29
4.2	Ammatillinen erityisopetus	30
4.3	Erityisopetuksessa toimijoiden vastuita ja tehtäviä	32
4.4	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	36
5	ERITYISET OPISKELU- JA OPETUSJÄRJESTELYT	39
5.1	Opiskelijälähtöiset menetelmät	39
5.2	Yksilölliset opintopolut.....	41
5.3	Oppimisen innon ja ilon tukeminen	44
5.4	Työvaltainen opetus ja työssäoppiminen	46
5.5	Opetuksen ja opetusmateriaalin selkeys.....	47
5.6	Verkko oppimisympäristönä.....	48
6	TULOKSET.....	50

6.1	Erityisopetuksen toteutus OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolla	50
6.2	Opiskelijakyselyn tausta.....	51
6.3	Opiskelijakyselyn tulokset	52
6.4	Teemahaastattelun toteutus ja tulokset	75
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	78
7.1	Erityisopetuksen perusedellytykset	78
7.2	Erityisopetuksen pedagoginen malli	80
7.3	Erityisopetuksen toteutusmalli	83
8	POHDINTA	85
	LÄHTEET	88
	LIITTEET	94

ALKUSANAT

Kiitän työnantajaani Oulun Seudun Koulutuskuntayhtymää mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyöni Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolle. Erityisopettajan näkökulmasta inklusion toteutumisen tutkiminen ja uuden toimintamallin kehittäminen on ollut antoisa matka tutkimukselliseen maailmaan.

Haluan osoittaa kiitokseni työni ohjaajalle FT Soili Mäkimurto-Koivumaaalle kannustavasta ja rakentavasta ohjauksesta. Alkuvaiheessa Soili auttoi hahmottamaan työni laajuutta ja sen sopivaa rajausta. Opinnäytetyöprosessin aikana sain Soililta hyviä ohjeita ja vinkkejä työn etenemiseen.

Kiitän työyhteisöäni ja YAMK-opiskelijaverkostoani kannustuksesta ja tuesta opinnäytetyöprosessiani kohtaan. Kiitokset tutkimukseen osallistuneille opiskelijoille ja opettajille, teidän arvokkaat näkökulmat antoivat työlle todellisen sisällön. Erityiskiitokset perheelleni, joka osaltaan myötävaikutti tämän työn valmistumiseen.

Muhoksella 13.3.2016

Erkki Ollanketo

Erkki Ollanketo

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tausta ja lähtökohdat

Suomen koulutusjärjestelmä elää suurten muutosten äärellä. Koulutuksen rahoittajana opetus- ja kulttuuriministeriö vaatii tehokkuutta ja merkittäviä säästöjä ammatillisen koulutuksen toteutukseen. Tässä yhteydessä oppimisen tavoitteista ei tingitä eli opetussuunnitelmat säilyvät muutoksen yhteydessä entisellään. Samanaikaisesti erityisopetukseen oppilasmäärät ovat kasvaneet ja toteutukseen on syntynyt uusia haasteita. Kaikki nämä muutokset asettavat oppilaitosten toimintaympäristöön uusia vaateita ja kehitystavoitteita.

Ammatillinen erityisopetus on nykyään sekä luonnollinen, että myös merkittävä osa yleisten ammatillisten oppilaitosten toimintaa. Sen laajuus on kasvanut huomattavasti 2000-luvulla. Vuosien 2004–2013 välisenä aikana erityisopiskelijoiden määrä on lähes kaksinkertaistunut. Vuonna 2013 ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 7,9 % oli erityisen tuen piirissä (Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus 2014). Kasuvat erityisopiskelijamäärät haastavat osaltaan oppilaitoksia kehittämään toimintaansa.

Kansallisena päämääränä on, että mahdollisimman moni erityistä tukea vaativa opiskelija voisi opiskella yhdessä muiden opiskelijoiden mukana. Erityisoppilaitten opiskelua ja oppimisen tavoitteiden saavuttamista voidaan tukea joustavalla opetuksen toteutuksella, yksilöllisillä oppimisen poluilla sekä osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella. Koulutusorganisaatioiden on huolehdittava myös esteettömistä oppimisympäristöistä. Tämä tavoite on kirjattu tutkintojen perusteisiin ja sillä tavoitellaan tilojen ja työpaikkojen esteettömyyden lisäksi asenteellista ja sosiaalista esteettömyyttä eli hyvää ympäristöä oppimiselle. (Miettinen 2015, 5).

Nykyään ammattioppilaitosten opiskelija-aines on varsin kirjavaa, vaihdellen innostuneista osajista paljon tukea vaativiin ongelmanuoriin. Hyvän tuen avulla nuorella on mahdollisuus omaksua niin ammatillisia kuin elämönhallinnan taitoja.

Parhaimmillaan oppilaitos ohjaa, opastaa ja kannustaa nuorta kohtia oikeaa ammattiosaajan elämää. Yhteiskunnan kannalta on ensisijaisen tärkeää nähdä kauaskantoisesti ja ymmärtää, että opiskelijan hyvinvointiin, mielenterveyteen ja syrjäytymisen ehkäisyyn laitettut resurssit maksavat itsensä takaisin tulevaisuudessa. Nuoren kannalta on oleellista, että hän kokee kuuluvansa oppilaitokseen täysivaltaisena jäsenenä. Erityispedagogiikan kulmakiviä on inklusio, eli kuuluminen ryhmään ja tulla myös kuulluksi. (Martela 2012, 77–79).

1.2 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tämän työn tavoitteena on laatia OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolle erityisopetuksen toteutukseen toimintamalli, jonka keskeisenä elementtinä ovat reaaliaikaisen erityisopetuksen järjestäminen huomioiden taloudelliset reunaehdot ja pedagogiset haasteet. Työssä yhdistetään hyviksi havaittuja menetelmiä ja uusia toimintamuotoja, tavoitellen mahdollisimman esteetöntä oppimisympäristöä.

Kehittämishankkeen tuloksena syntyy toimintamalli, joka auttavat tekniikan erityisopetuksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, ottaen huomioon opiskelijoiden uudenlaiset tarpeet ja odotukset. Tavoitteena on, että käytännön erityisopetus on erittäin hyvää opetusta.

Vuorisen (2013, 16) mukaan organisaation työntekijöillä tulee olla tieto tehtävistään ja omista rooleistaan. Toimintamallit selkiyttävät henkilökunnan työnjakoa ja tehtävien hallintaa erityisopetuksen toteutuksessa sekä mahdollistavat laadukkaan ja toimivan erityisopetuksen koordinoinnin ja toteutuksen. Hyviksi havaittuja toimintamalleja on mahdollista hyödyntää myös muissa OSAOn yksiköissä.

1.3 Tutkimuksen tilaajaorganisaatio

Oulun seudun koulutuskuntayhtymä (Osekk) on koulutusorganisaatio, joka on perustettu 1994 vastaamaan opiskelijoiden ja elinkeinoelämän koulutustarpeita Pohjois-Suomessa. Osekin omistajakuntia ovat Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu ja Tyrnävä. Opiskelijoiden kokonaismäärä on 11 100, josta nuorisoasteen koulutuksessa 6600 opiskelijaa. Toimintatuotot ovat 115 milj. ja henkilöstön määrä on 970. (Osekk -verkkosivut 2015.)

Osekin koulutuspalvelut tuottaa Oulun seudun ammattiopisto (OSAO), joka on jakaantunut 10 hallinnolliseen yksikköön. OSAO:n koulutusyksiköt sijoittuvat Oulun seudulle ja Koillismaalle, sijaiten Kempeleessä, Limingassa, Oulussa, Muhoksella, Pudasjärvellä ja Taivalkoskella. OSAO:n toiminnan keskiössä on opiskelija. Opiskelijahuollon painopistealueita ovat erityisesti koulu yhteisön hyvinvointi, opiskelijoiden oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tuki niihin sekä kiusaamisen ennaltaehkäisy. Työntekijänä Osekin tavoitteena on olla ”Elämäni paras työpaikka”. (OSAO -verkkosivut 2015a.)

Oulun keskustassa toimivassa Myllytulli-Pikisaaren (MYPI) yksikössä on 1262 (2014) opiskelijaa ja henkilökuntaa 166 (2014). MYPI:ssä on tarjolla 20 eri ammatti- / perustutkintoa sekä neljä ammattitutkintoa lisä- ja täydennyskoulutuspalveluissa. Tekniikan osastolla opiskelee 255 opiskelijaa (2015) tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinnossa, jossa voi erikoistua elektroniikka-asentajaksi, ICT-asentajaksi tai hyvinvointiteknologiaan. (OSAO –verkkosivut 2015b.)

1.4 Työn rajaus ja rakenne

Tämä opinnäytetyö käsittelee nuorisoasteen tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkintokoulutuksen erityisopetuksen toteutusta. Luvussa 2 esitellään tähän tutkimusasetelmaan sopivat tutkimusmenetelmät. Tutkimus pohjautuu tapaustutkimukseen ja tutkimukselliseen kehittämiseen. Aineistonkeruumenetelminä on kyselytutkimus ja ryhmässä tapahtunut teemahaastattelu. Työn teoriakehys alkaa

luvusta 3, jossa selostetaan ammatillisen erityisopetuksen kehittäjiä alkaen maailmanlaajuisesta näkökulmasta ja päätyen ammatillisen oppilaitokseen toimintaan. Ammatillisen erityisopetuksen toteutuksen lähtökohtia ja perusteita käsitellään luvussa 4. Oppilaitoksissa tapahtuvaa erityisopetusta ja erityisiä opetusjärjestelyjä kuvataan luvussa 5. Tutkimuksen toteutus ja kyselyn tulokset selostetaan graafisten kuvioiden tukemana luvussa 6. Samassa luvussa kerrotaan myös teemahaastattelun yhteenveto. Tutkimuksesta kumpuavat johtopäätökset on raportoitu luvussa 7. Luku 8 keskittyy tutkimuksen toteutuksen sekä tulosten pohdintaan ja tulevien tutkimushaasteiden esittelyyn.

1.5 Tutkimuksen kysymykset

Tutkimuksen pääkysymys on:

Miten tehokas ja tavoitteellinen erityisopetus toteutetaan tekniikan opiskelijoille?

Aluksi tutkimuksessa selvitettiin OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osaston erityisopetusprosessin toiminta. Tutkimuskysymykseksi on asetettu:

1. Miten erityisopetus on organisoitu OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolla?

Pohjatyön jälkeen kerättiin aineistoa erityisopiskelijoilta ja osaston toiminnasta. Aineiston analysoinnilla haettiin vastausta kysymyksiin:

2. Mitkä tekijät auttavat erityisopiskelijaa selviytymään opinnoista?
3. Miten erityisopetuksen toimintamallia tulisi kehittää?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Tutkimusstrategia

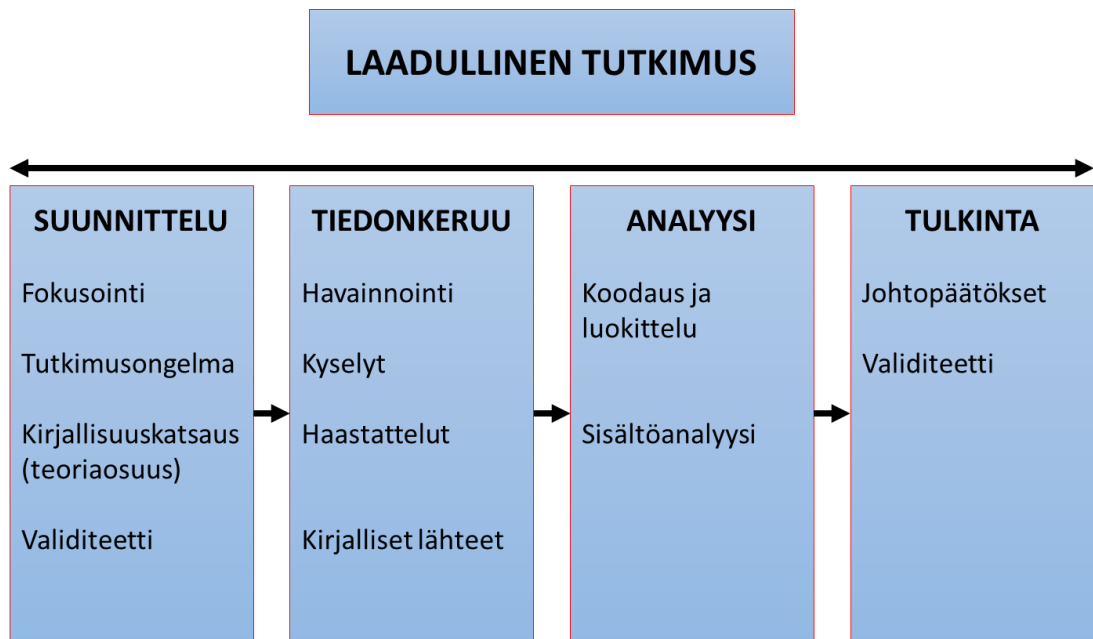
Tutkimukset tukeutuvat johonkin tutkimukselliseen lähestymistapaan. Tutkimusstrategian avulla määritellään tutkimuksen menetelmien kokonaisuutta, joilla tavoitellaan ratkaisua. Tutkimusstrategioita on tyypitetty monella eri tavalla. Perinteisesti tutkimusstrategiat on jaoteltu kolmeen eri ryhmään, joita ovat kokeellinen tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus ja kvalitatiivinen tutkimus. Toisaalta kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimussuuntaukset voivat täydentää toisiaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 134–136.)

Metsämuurosen (2008, 14) mukaan käytännössä on hyvä valita jokin tutkimusote päättökäsitteeksi. Kvalitatiivinen tutkimusote sopii hyvin tutkimukseen seuraavissa tilanteissa:

1. ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista
2. ollaan kiinnostuneita tapahtumissa mukana olleiden toimijoiden merkitysrakenteesta
3. halutaan tutkia luonnollisia tilanteita tai
4. halutaan saada tietoa syuseuraussuhteista. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 12–13.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustuloksien tulkinta kohdentuu koko tutkimusprosessiin, eikä prosessin pilkkominen ole helppoa. Kvalitatiivinen tutkimus mahdollistaa tutkijan osallistumisen tutkittavien elämään huomioiden objektiivisen näkökulman. Jos tästä poiketaan, on tutkijan subjektiivinen näkökulma hyvä tuoda rehellisesti esille. Lincoln ja Guba (2000, 168–169) kuvaavat tätä näkökulmaa subjektiivis-objektiiviseksi todellisuudeksi. Lisäksi laadullinen tutkimus keskittyy pieneen määrään tapauksia, jossa aineiston pohjana ovat laadulliset elementit määrän sijasta. (Eskola & Suoranta 2014, 15–18.)

Laadullisen tutkimuksessa tavoitteena on saada tietoa ja ymmärrystä uudesta ilmiöstä. Siinä ei ole pyrkimyksenä kvantitatiivisen tutkimuksen mukaiseen yleistykseen, vaan pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin. Tarkoituksena on ilmiön kuvaileminen, sen ymmärtäminen ja mielekäs tulkinta. Laadullisen tutkimuksen prosessikaavio on kuvattuna kuviossa 1. (Kananen 2012, 31–32, 93.)

Kuvio 1. Prosessikaavio laadullisesta tutkimuksesta (Kananen 2012, 93.)

Tutkimusstrategian valinta suuntaa tutkimuksellisen otteen tutkittavaan aiheeseen ja mahdollistaa kohteen syvälliseen ymmärryksen. Lähestymistapa ohjaa osaltaan tutkimuksen konkreettisia menetelmiä ja tutkimuksessa käytettäviä työvälineitä ja tapoja. Tosin useat käytännön menetelmät toimivat monissa lähestymistavoissa. Tutkimuksen lähestymistapoihin voidaan valita useita tutkimusotteita ja hyödyntää niistä kohteeseen sopivia piirteitä. (Ojasalo, Moilanen & Ritala 2009, 51–52.)

Tähän tutkimukseen soveltuu parhaiten kvalitatiivinen tutkimusote, perusteena ovat Syrjäsen (1994, 12–13) näkemykset. Kohteena ovat luonnolliset tilanteet, joista halutaan selvittää erilaisia syyseuraussuhteita ja tapahtumien merkitysrakenteista. Kyselyssä on jonkin verran mukana kvantitatiivisia elementtejä, mutta pääpaino on kvalitatiivisessa otteessa. Tutkimuksen päälähestymistapana on tapaustutkimus, lisäksi tutkimuksessa on mukana tutkimuksellisen kehittämisen piirteitä.

2.2 Tutkimuksellinen kehittäminen

Kehittämistutkimuksessa voidaan katsoa olevan kaksi erillistä prosessia. Kehittämisen kohteena voi olla toiminnallinen prosessi, tuote tai palvelu. Kehittäminen etenee tiedossa olevan prosessin mukaisesti, kun taas tutkimuksen lähtökohtana ovat tutkimusmenetelmät ja tutkimusprosessit. Jotta kehittäminen onnistuisi, on kehittämisen kohde tunnettava hyvin. Kohteeseen vaikuttavien tekijöiden ja prosessien tunteminen antaa hyvän lähtökohta kehittämistyölle. (Kananen 2012, 45–46.)

Tutkimuksellinen kehittämistyön lähtökohtana ovat organisaation muutospainet tai erilaiset kehittämistarpeet. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön liittyy todellisten ongelmien ratkaisua ja ratkaisuideoiden esiin tuomista. Tavoitteena on uusien käytänteiden eteenpäin viemistä ja toiminnan aitoa kehittämistä, unohtamatta kuitenkaan pyrkimystä uuden tietämyksen luomiseen käytännöstä. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön liittyy projektityötaitojen hallintaa sekä kehittämisen osaamista. Toiminta perustuu suunnitteluun ja suunnitelmalliseen edistymiseen, joka takaa työn etenemisen päämäärään, varjopuolena on työnkulun prosessimaisuus ja ennakoimattomuus. Vahvuutena on toiminnallisuus, parannusten etsiminen asioihin sekä uusien ideoiden toteutuksen varmistaminen tutkimuksen keinoin. Kehittämistyön ohjenuorana ovat käytännöstä lähtevät tavoitteet, joihin etsitään tukea teoriasta. Tutkimuksellisuuden mukanaolo antaa kehittämistyölle vaikuttavuutta, eri näkökulmat otetaan paremmin huomioon ja saadut tulokset ovat perusteltuja. (Ojasalo ym. 2009, 18–22.)

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on uuden teorian luominen ja teorioiden testaaminen. Tutkijan rooli voi olla hyvin irrallista tutkimuksen kohteesta ja vuorovaikutus tutkimuskohteeseen voi olla hyvinkin vähäistä. Arkiajattelun kautta tapahtuva kehittäminen perustuu suurelta osin omiin ideoihin, joihin ei haeta tutkimuksellista näkökulmaa. Kriittinen arviointi jää vähäiseksi. Kuviossa 2 havainnollistetaan tutkimuksellisen kehittämistyön prosessia. (Ojasalo ym. 2009, 18–24.)

Kuvio 2. Prosessikaavio tutkimuksellisesta kehittämisestä (Ojasalo ym. 2009, 24.)

Tässä opinnäytetyössä on vahvasti mukana tutkimuksellinen kehittäminen. Tutkimuksessa selvitetään, mitkä asiat ja toiminnot auttavat erityisopiskelijoiden etenemistä. Analysoidun aineiston pohjalta luodaan toiminnallista näkemystä sekä toimintamalleja oppilaitoksen arkeen.

2.3 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus toimii hyvänä lähestymistapana, kun on tarkoitus tuottaa uusia ideoita ja kehittämisehdotuksia. Tapaustutkimuksen lähtökohtana on luoda perusteellista ja tarkkaa tietoa tutkittavasta tapauksesta, ilmiön aidossa tilanteessa ja toimintaympäristössä. Nämä asiat antavat mahdollisuuden ymmärtää kehittämisen kohdetta kokonaisvaltaisesti aidossa toimintaympäristössä ja luoda uutta tietoa kehittämisen tueksi. (Ojasalo ym. 2009, 52–53.)

Pattonin (2002,55) mukaan tapaustutkimus tutkii tapausta, joka voi olla esimerkiksi ihminen, tapahtuma, ohjelma tai yritys. Yin (2003, 5–9) käsityksen mukaan tapaustutkimus pyrkii vastaamaan kysymyksiin miten ja miksi. Metsämuuronen (2006, 92) tuo esille tapaustutkimuksen merkityksen tiedonhankintastrategiana, jolla tavoitellaan tieteellisiä tuloksia. Tässä tutkimuksessa tapaus on erityisopiskelijoihin liittyvät tukimuodot, jotka auttavat erityisopiskelijoiden opintojen etenemistä.

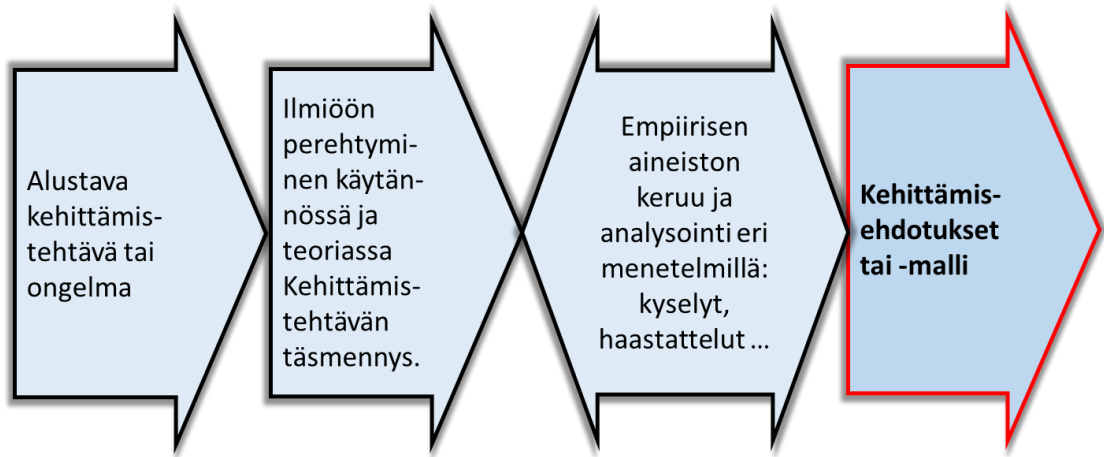
Metsämuurosen (2006, 91) mukaan Cohen ja Manioin (1995) tuovat tapaustutkimuksesta näkyviin seuraavia etuja:

1. Tapaustutkimus perustuu jalat-maassa-tutkimukseen, jossa pohjana ovat tutkittavan omat kokemukset. Käytettävä tutkimusaineisto on totta, mutta haasteena on sen organisointi.
2. Se mahdollistaa yleistyksen.
3. Tapaustutkimuksella nähdään sosiaalisten totuuksien mutkikkuus ja sisäkkäisyys.
4. Aineisto mahdollistaa erilaisten tulkintoja tekemisen.

5. Tapaustutkimus on monesti toiminnallista ja tulokset ovat sovellettavissa käytäntöön.
6. Raportointi voidaan laatia kansantajuseksi ja se mahdollista lukijan tekemään omia tulkintoja ja johtopäätöksiä. (Chonen & Manion 1995, 123.)

Tapaustutkimuksessa on kysymys tutkimusstrategiasta, jolla tutkimusta toteutetaan. Tapaustutkimus ei aina etene suoraviivaisesti, vaan usein tutkija palaa edellisiin kohtiin, suorittaa tarkentaa tutkimusta, hyödyntää rinnakkaisia aineistoja ja niin edelleen. (Eriksson & Koistinen 2005, 19.) Kananen (Kananen 2013, 59–60.) jakaa tutkimuksen seitsemään eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on tutkimuksen aiheen valinta ja tutkimusongelman määrittely. Seuraavaksi tutkittavaa asiaa lähestytään tutkimuskysymyksien avulla. Kolmas vaihe on tutkimuskohteen eli tapauksen valinta. Usein tutkimuksen toimeksiantajan kautta on valittu valmiiksi tapaus tai tapaukset. Tapauksen valinnan jälkeen valitaan tiedonkeruumenetelmät, joiden avulla kootaan materiaalia tutkittavasta kohteesta ja analysoidaan sopivalla menetelmällä. Toteutusvaiheen aikana kerätään laadullista aineistoa monipuolisesti eri lähteistä. Tämä vaihe vaatii tutkijalta hyviä sosiaalisia taitoja, jotka edesauttavat ihmisten kanssa työskentelyä ja oikeiden asioiden löytymistä. Kerätystä materiaalista edetään tulkintavaiheeseen, jossa laajasta aineistosta pyritään laatimaan totuudenmukainen ja luotettava ratkaisu tutkittavaan ongelmaan. Viimeinen tutkimuksen vaihe on tutkimuksen raportointi ja selkeän raportin laatiminen. (Kananen 2013, 59–60.)

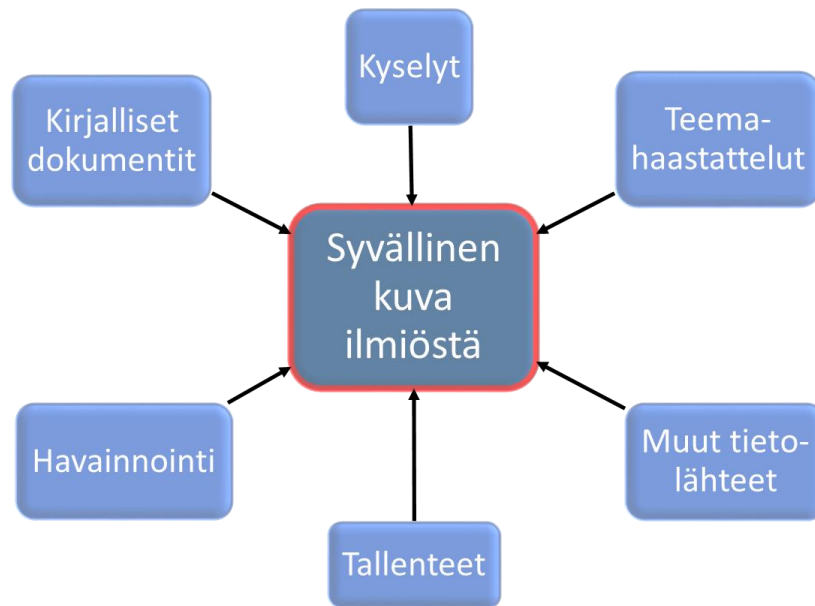
Syrjälän (Syrjälä ym. 1994, 11) mukaan tapaustutkimus on toimiva menetelmä, kun tarkastellaan oppimisen ja opetuksen kokonaisvaltaisia ongelmia käytännön tilanteissa, joita on hankala tai mahdoton tutkia erillisinä tapahtumina. Ojasalo (Ojasalo ym. 2009, 54) korostaa, että tapaustutkimuksen luonteeseen kuuluu, että kehittämistyön alkuperäinen idea kehittyy tai voi jopa muuttua tutkimusprosessin aika. Tapaustutkimuksen vaiheet on kuvattu kuviossa 3. (Ojasalo ym. 2009, 54.)

Kuvio 3. Tapaustutkimuksen tavanomainen eteneminen (Ojasalo ym. 2009, 54.)

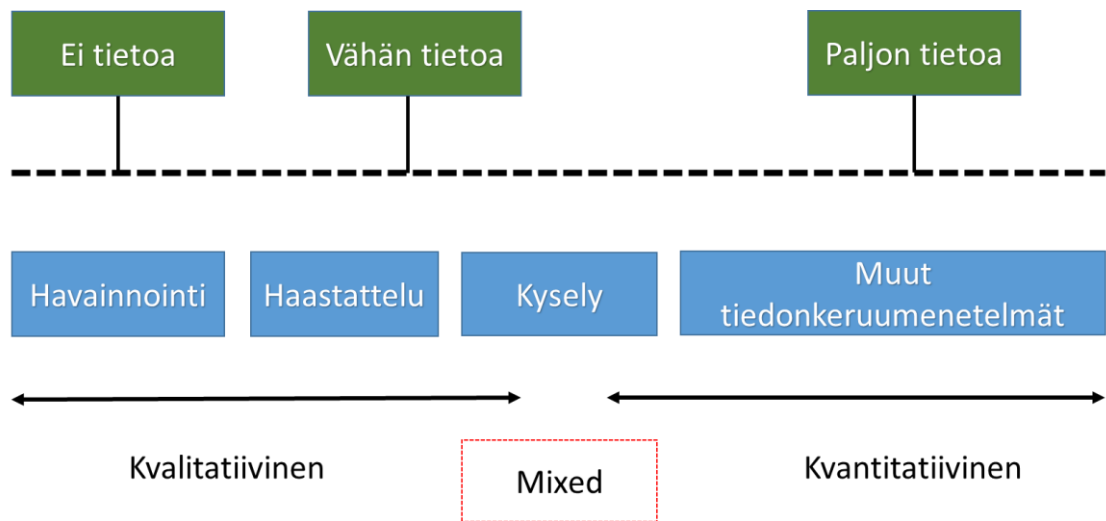
2.4 Aineistonkeruumenetelmät

Tapaustutkimuksessa haetaan vastausta tutkimusongelmaan hyödyntäen eri lähteitä. Kuviossa 4 on kuvattu tapaustutkimuksen luonnetta tiedonkeruumenetelmien näkökulmasta. Jotta tutkija voisi muodostaa syvällisen näkemyksen ja kuvan tutkittavasta ilmiöstä, hänen täytyy hyödyntää eri tietolähteitä eli paloja ja koostaa näistä kokonaiskuva eli palapeli. (Kananen 2013, 77.)

Kuvio 4. Tapaustutkimuksessa ilmiön kokonaiskuva hahmotetaan eri aineistojen avulla (Kananen 2013, 77.)

Tutkimusongelman luonne vaikuttaa tiedonkeruunmenetelmään, asiaa on havainnollistettu kuviossa 5. Kyselyn käyttämisen edellytyksenä on tutkittavan ilmiön tunteminen, jotta ongelmaa käsittelevät kysymykset voitaisiin muodostaa. Toinen ääripää on tilanne, jossa tutkittavasta ilmiöstä ei ole juurikaan tietoa. Toimivana tiedonkeruu menetelmänä toimii tuolloin havainnointi. Haastattelun käyttämisessä edellytetään jonkin verran tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2008, 68.)

Kuvio 5. Tutkimusongelma vaikuttaa tiedonkeruumenetelmiin (Kananen 2008, 68.)

Eisenhardt (1989, 534–535) näkee tapaustutkimuksen vahvuutena erilaisten tiedonkeruumenetelmien hyödyntämisen, joita voivat olla arkistot, haastattelut, kyselylomakkeet ja havainnot. Monimutkaisten ilmiöiden luotettava tutkimuksellinen tarkastelu vaatii päätelmiä ja tuloksia varmentavia tekijöitä. Tapaustutkimuksen vastaus tähän ongelmaan on toisiaan täydentävät menetelmät, näkökulmat ja aineistot, tätä kutsutaan triangulaatioksi. Aineistotriangulaatiossa aineistoa hankitaan eri tavoilla ja hyödynnetään lähteitä monipuolisesti. Niitä voivat olla haastatteluaineisto, lehdet, viralliset dokumentit, tilasto- ja kyselyaineisto. Menetelmätriangulaatiossa voidaan hyödyntää tutkimuksen sisällä erilaisia menetelmiä tai voidaan hyödyntää erilaisia ulkoisia menetelmiä, jotka tukevat toisiaan. Teoriatriangulaatiossa käsiteltävää asiaa lähestytään eri näkökulmista, jotka täydentävät toisiaan. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 23–25.)

Triangulaatio voidaan ymmärtää menetelmänä, jossa voidaan yhdistää kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa käyttökelpoisia metodeita ovat aineisto- ja menetelmätriangulaatio. Tapaustutkimuksen luonteenä on lähestymistapa, jossa on ominaisuuksia kvalitatiivisesta ja kvantitatiivisesta tutkimuksesta ja näin se tuo luontevasti triangulaation tutkimukseen. (Kananen 2013, 33–36.)

Lähtökohtaisesti opinnäytetyössä kerätään oma aineisto, joka sisältää täsmällistä tietoa tutkittavasta kohteesta. Oman materiaalin lisäksi voidaan hyödyntää myös muiden kokoamaa aineistoa ja materiaalia, joita muokataan ja sovitetaan tutkittavaan asiaan. Hyviä aineistoja ovat myös viralliset tilastot ja tilastorekisterit. (Hirsjärvi ym. 2013, 186.)

Tötön (Töttö 1999, 126–127) mukaan tutkimuksissa käytettävä aineisto on aina vuoropuhelua tutkijan ja tutkittavan välillä. Tutkijan itsenäiset valinnat ja ratkaisut ovat subjektiivisia ja näin ollen lähes kaikki tutkimus on viime kädessä subjektiivista. Tämä asia korostuu erityisesti laadullisessa tutkimuksessa, jossa objektiivinen tutkimus on lähes mahdotonta. Ihmisen käyttäytymistä ohjaavat paikka, aika ja tilanne, nämä lähtökohdat rajoittavat tutkimuksen perinteistä reliabiliteettia. (Puusa & Juuti 2011, 167–178.)

2.4.1 Kyselytutkimus

Kyselyn avulla voidaan kerätä aineistoa tutkittavasta asiasta. Kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Survey-tutkimuksessa kerätään tietoa standardoidusti kyselyjen, haastatteluiden ja erilaisten havainnointi muotojen avulla. Kohdehenkilöistä muodostuu edustava otos tai näyte tutkittavasta joukosta. Standardointi tarkoittaa, että tutkittavalta joukolta kysytään asioita samalla tavalla. Tutkimustuloksia voidaan käsitellä kvalitatiivissa tai kvantitatiivissa menetelmillä. Kysely mahdollistaa kvalitatiivisen tutkimuksen suorittamisen ilman läheistä yhteyttä tutkittaviin. (Hirsjärvi ym. 2013, 193–194.)

Kysely soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa kysyttäviä asioita on suhteellisen vähän ja vastaajien määränä on suhteellisen iso joukko. Kysely on mahdollista suunnitella paremmin kuin haastattelu. Etuna on myös vastaajien vapaus valita vastaamisen ajankohta. Kyselyn haasteena on sen ainutkertaisuus, eikä tutkija voi varmistaa vastaajan oikeaa ymmärrystä tutkittavaan kysymykseen. Ojasalon (Oja-

salon ym. 2009, 108) mukaan kysely mahdollistaa luontevasti arkaluonteisten asioiden kysymisen, vastataanhan siihen anonyyminä. (Järvinen & Järvinen 2011, 147–148.)

Kyselyssä tulisi tavoitella yksinkertaisia ja helppotajuisia kysymyksiä, joihin vastaaminen on mahdollisimman selkeää, jotta päästäisiin vastausten yhteismittaliseen tarkasteluun ja arviointiin. Tavoitetta edistää kysymysten laatiminen yksinkertaisin, tarkoituksen mukaisin ja täsmällisin ilmaisuin. Hyvä kysymys on pituudeltaan kohtuullisen mittainen. Etukäteen hyvin suunnitellut järkevät kysymykset helpottavat analyysivaiheen tulkintaa. Tavoitteiden varmistamiseksi kysely on aina testattava. (Ojasalo ym. 2009, 116–118.) Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara (Hirsijärvi ym. 2013, 202–203) ovat ohjeistaneet kyselylomakkeen laadintaa seuraavasti.

1. Käytä yksiselitteisiä kysymyksiä. Ne tarkoittavat samaa kaikille vastaajille ja antavat luotettavimmat tulokset.
2. Tarkat kysymykset ovat parhaita ja toimivat paremmin kuin yleisluonteiset kysymykset.
3. Lyhyet kysymykset ymmärretään paremmin kuin pitkät.
4. Kysy kerrallaan vain yhtä asiaa. Vältä kysymyksiä joissa on kaksoismerkitys.
5. Tarjoa monivalinnoissa ”ei mielipidettä” vaihtoehto.
6. Käytä monivalintoja mieluummin kuin ”samaa mieltä” / ”eri mieltä” – väittämiä.
7. Arvioi sopiva kysymysten määrä ja niiden järjestys lomakkeella. Yleisluonteiset kysymykset sijoitetaan kyselyn alkuun ja spesifiset loppuun.
8. Käytä ilmaisia, joita vastaajat ymmärtävät. Vältä johdattelevia kysymyksiä. (Hirsijärvi ym. 2013, 202–203.)

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään kyselyä aineiston keruumenetelmänä. Tutkimuksen kyselylomakkeen suunnittelussa on huomioitu Hirsijärven ohjeistus kyselylomakkeen laadinnasta. Kyselyssä käytetyt kysymykset ovat nähtävissä liitteessä 2.

2.4.2 Tutkimusaineiston analysointi

Analysoinnilla ymmärretään tutkimusaineiston koodausta, indeksointia, luokitte-
lua ja muuta tiedolle tapahtuvaa käsittelyä. Tavoitteena on tiedon uudelleen jär-
jestäminen niin, että sen avulla saadaan esille tutkittava ilmiö ja sen rakenne.
Varsinainen analyysi alkaa tämän vaiheen jälkeen. (Kananen 2008, 88.) Ojasalon
ym. mukaan analyysissä tavoitellaan informaatioarvon lisääntymistä selkeyttä-
mällä aineistoa. Sillä mahdollistetaan laadukkaiden ja luotettavien johtopäätösten
syntyminen. (Ojasalo ym. 2009, 121.)

Kvalitatiivisten aineistojen analysointi on luontevaa toteuttaa osittain samanaikai-
sesti aineiston keräämisen kanssa. Yleensä tutkimusaineiston analysoi tutkija
itse. Tätä kautta voidaan ajatella, että tutkija on osaltaan osa kenttäaineistoa ja
myös analysoinnin kautta osa analysointiprosessia. Tutkimusprosessin aikana
tutkija tekee valintoja mm. ongelman asettamisessa sekä käsitteissä ja taustatie-
tojen määrittämissä. Usein näiden asioiden määrittely selkiytyy luontevasti tehtyjen
havaintojen perusteella. (Grönfors 1985, 145.)

Hirsjärvi (Hirsjärvi ym. 2013, 126–127) painottaa, että sisältöanalyysin tekeminen
on hyvä aloittaa jo kenttävaiheen aikana, jolloin tutkijan on helppo tehdä tutkitta-
vaan asiaan lisäkysymyksiä, tarkennuksia tai tutkimusmuutoksia. Aineiston ke-
räämisen yhteydessä sitä analysoidaan ja näin varmistetaan tutkimustulosten sy-
vällinen ymmärrys. Myös Kananen (Kananen 2009, 106) korostaa tiedonkeruun
ja analysoinnin synkronointia, jotta tutkija tiedostaisi aineiston saturaation, jossa
kerättävä aineistoa alkaa toistamaan itseään.

Tapaustutkimuksessa hyödynnetään yleisiä laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmiä. Tapaustutkimuksen sisältöanalyysissä kerätty aineisto ensin hajotetaan asiasisältöjen mukaan. Sen jälkeen luokitellut sisällöt kootaan tutkijan uudeksi näkemykseksi, joista muodostuu tavoiteltu johtopäätös. Tutkimuksen vaikein osuus on tulkintojen ja johtopäätöksien tekeminen. Sisältöanalyysissä aineiston yksittäiset asiayhteydet kootaan kokonaisuudeksi, joista voidaan laatia yleisemmän tason käsitteitä ja johtopäätöksiä. (Kananen 2013, 103–107.)

Alasuutarin (Alasuutari 2011, 50) mukaan laadullinen tutkimus sisältää kaksi vaihetta. Ensimmäinen vaihe on kerättyjen havaintojen ja aineiston pelkistäminen. Toisessa vaiheessa ratkaistaan tutkittava arvoitus. Kyselyssä aineiston pelkistys tapahtuu suurelta osin lomakkeen laadinnan yhteydessä. Tulosten tulkinnassa etsitään asioiden syy-yhteyksiä. Nämä kaksi vaihdetta ovat havaintojen tuottamisen ja selittämisen vaiheet. (Alasuutari 2011, 50–51.)

Laadullisessa tutkimuksessa analyysillä ymmärretään raaka-aineiston yhdistämistä. Tavoitteena on muodostaa havaintolauseita ja sääntöjä, jotka pohjautuvat raaka-aineistoon ja pätevät poikkeuksetta havaintoaineistoon. Poikkeustapaukset ovat oleellisen tärkeitä, ne pakottavat tutkijaa miettimään kriittisesti analyysin tulosta ja tarvittaessa muotoilemaan päätelmää. (Alasuutari 2011, 52.)

Analysoinnin alussa tutustutaan aineistoon hyvin huolellisesti ja tarvittaessa lue-taan se läpi useaan kertaan. Tämän jälkeen aloitetaan aineiston luokittelu ja etsitään mahdollisia yhteyksiä käytössä olevaan teoriaan. Seuraavassa vaiheessa tutkija palaa takaisin kokonaisuuteen ja sen tulkitsemiseen, pyrkien liittämään ilmiön käytettyyn teoriaan tai sen uudelleen hahmottamisen. Analyysin yksinkertain menetelmä on ilmiöön sisältyvien esiintymien laskenta ja tulosten esittäminen taulukossa tai diagrammissa. Esiintymät voidaan havainnollistaa prosentti-muodossa. (Ojasalo ym. 2009, 99.)

Tuomi ja Sarajärvi korostavat, että laadullisessa analyysissä tutkimusmateriaalista nousee uusia kiinnostavia asioita, jotka saattavat saada äkkinäisen tutkijan hämilleen. Kaikkia mielenkiintoisia asioita ei voi ottaa yhteen tutkimukseen, vaan

on pysyttävä tiukasti alkuperäisessä tutkimuksen rajauksessa ja tavoitella siitä laadullisesti hyvää tulosta. Uusia mielenkiintoisia asioita voidaan siirtää seuraaviin tutkimuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

3 AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEEN KEHITTÄJIÄ

3.1 Erityispedagogiikka ja ammatillinen erityisopetus

Erityispedagogiikka on tieteenala, joka tutkii vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten tukemiseen liittyviä teoreettisia lähestymistapoja, toimintamalleja ja käytänteitä. Yksilönäkökulman lisäksi erityispedagogiikkaan liitetään nykyään sosiaalinen ulottuvuus, sen tavoitteena on ryhmätasoisien asioiden ja ilmiöiden ymmärtäminen. Toisaalta tähdennetään myös rakenteellisten seikkojen, kuten opetuksen järjestelyiden merkitystä. (Moberg, Hautamäki, Kivirauma, Lahtinen, Savolainen & Vehmas 2009, 12.)

Demokraattisena sivistysvaltiona Suomi on asettanut tavoitteeksi, että peruskoulun päättävälle nuorille tarjotaan mahdollisuus opiskella joko ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa. Tämä päämäärä tuo koulutukseen mukanaan myös niitä opiskelijoita, joilla opinnot eivät suju ongelmitta. (Miettinen, Piha & Pynnönen 2009, 52.) Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteena on tukea niitä opiskelijoita, joilla on oppimisvaikeuksia, vamma, sairaus tai jokin muu syy, joka edellyttää pitkäkestoista tai säännöllistä erityistä tukea oppimiseen ja opiskeluun. Erityisopetus mahdollistaa opiskelijalle järjestettävän henkilökohtaisen pedagogisen tuen sekä erityiset opiskelu- ja opetusjärjestelyt, jotka pohjautuvat opiskelijan omiin tavoitteisiin ja valmiuksiin. Keskeisenä päämääränä on ammatillisen tutkinnon suorittaminen. Tarvittaessa erityisopiskelijan tutkinnon perusteita, tavoitteita ja arviointia voidaan mukauttaa, jos se on perusteltua ja välttämätöntä, ottaen huomioon opiskelijan henkilökohtaiset valmiudet ja tavoitteet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a.)

3.2 Erityisopetuksen toimijoita Euroopassa

Maailmanlaajuisessa erityisopetuksen konferenssissa (World Conference on Special Needs Education) kokoontui 92 eri maan hallituksen ja 25 kansainvälisen järjestön edustajaa Espanjan Salamancaan 7.-10.6.1994. Kokouksen edustajat

sitoutuivat Salamancan julistukseen, jossa sovittiin erityisopetukseen liittyvistä peruseriaateista, toimintatavoista ja käytänteistä. Julistuksen keskiössä oli erilaisuuden hyväksyntä ja tasaveroisen kohtelu, eli yhteiskunnan toiminnot ja palvelut tulee olla avoimia kaikille sen jäsenille. Koulumaailmassa avoimuus tarkoittaa mm. erityisoppilaiden integrointia ns. normaalioppilaiden ryhmiin. Tavoitteiden toteutuminen turvataan erilaisilla yksilölle räätälöidyillä tukitoimilla, joiden suunnittelussa ovat mukana viranomaiset, vanhemmat sekä lapsi tai nuori. Julistus antoi samanlaisen turvan myös aikuisille ihmisille joilla on erityistarpeita. Suomi on allekirjoituksella hyväksynyt Salamancan julistuksen. (Unesco 1994.)

Euroopan erityisopetuksen ja inklusiivisen opetuksen kehittämiskeskus (European Agency for Special Needs and Inclusive Education) on erityisopetuksen yhteistyöorganisaatio. Jäsenmaat (EU:n maat sekä Sveitsi, Norja ja Islanti) ovat perustaneet hallinnollisesti autonomisen ja riippumattoman yhteistyöfoorumin. Se kokoaa, käsittelee ja jakaa jäsenmaidensa erityisopetuksen tietoutta ja kokemuksia. Erilaiset kehittämissuunnitelmat pohjautuvat EU:n yhteisiin linjauksiin sekä jäsenmaidensa painotuksiin erityisopetuksessa ja inklusiivisen opetuksen saralla. Keskeisin tavoite on edistää koulutuspolittikkaa ja -käytänteitä, jotka auttavat erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä. Kehittämiskeskuksen toimintaa kuuluu myös aktiivinen yhteistyö kansainvälisten opetusalan toimielinten ja organisaatioiden kanssa. (Opetushallitus 2015a.)

Euroopan erityisopetuksen ja inklusiivisen opetuksen kehittämiskeskuksen pääasiallinen toiminnan painopiste on kehittää laaja-alaista näkemystä laadukkaista ja monimuotoisista oppimisympäristöistä, jotka palvelevat erilaisia oppijoita. Kehittämiskeskuksen toiminnassa keskitytään kaikkien oppijoiden inklusion kautta tapahtuvan elinikäisen oppimisen edistämiseen. Näin tuetaan yksilöiden edellytyksiä toimia aktiivisina yhteiskunnan jäseninä. (European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2014.)

3.3 Ammatillisen erityisopetuksen toimijoita Suomessa

Suomessa eduskunta on korkein opetusalan viranomainen. Eduskunnan toimivaltaan kuuluu päättää opetusalan lainsäädännöstä sekä rahoituksen ja koulutuspolitiikan suuntaviivoista. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelee koulutuspolitiikan strategian ja tulevaisuuden linjaukset. Valtioneuvoston ja siihen kuuluva opetusministeriön tehtävänä on vastata koulutuspolitiikan suunnittelusta ja toimeenpanosta. Opetusalan asioiden toimeenpanossa ja kehittämisessä Opetushallitus on keskeisin toimija. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b; Opetushallitus 2015b.)

Opetushallituksen (OPH) tehtävänä on laatia ja kehittää ammatillisten tutkintojen sekä näyttötutkintojen perusteita. Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteena on saavuttaa samat taidot ja pätevyudet kuin perinteisessä ammatillisessa opetuksessa. Tarvittaessa erityisopetuksen tavoitteita ja ammatillisia vaatimuksia voidaan mukauttaa erityisopiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Erityisopiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). (Opetushallitus 2015c.)

Ammatillisille erityisoppilaitoksille on järjestämisluvassa annettu vastuu toimia erityisopetuksen kehittäjinä ja koordinoijana ammatillisessa koulutuksessa. Ammatilliset erityisoppilaitokset järjestävät erityisopetukseen liittyvää koulutusta, tuottavat opetusmateriaaleja erityisopetuksen tueksi ja organisoivat sekä konsultoivat erilaisia kehittämishankkeita. Käytännössä tämä toteutetaan Ammatillisen erityisopetuksen asiantuntijapalvelujen (Ameo) avulla. Ameo toiminnan tavoitteena on myötävaikuttaa inklusiota, opintojen saavutettavuutta sekä yksilöllisiä ja työllistymistä edistävien opintojen toteutumista. (Ameo, 2015.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimivaltaan kuuluu päättää niistä koulutusorganisaatioista, joiden toimenkuvaan kuuluu huolehtia vaativasta erityisopetuksesta. Nämä ammatilliset erityisoppilaitokset järjestävät ammatilliseen tutkintoon, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) sekä työhön ja

itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a.)

Yleiset ammattioppilaitokset voivat tarjota erityisopiskelijoille rajallista tukea, joka toteutetaan luonnollisena osana ammatillisessa tai valmentavassa koulutuksessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b). Yleiset ammattioppilaitosten ylläpitäjät laativat erityisen tuen järjestämistä koskevan ohjeistuksen, joka ohjaa erityisopetuksen ja tuen järjestämistä. OSAOssa erityisopetusta ohjaavat seuraavat periaatteet:

1. Yhdenvertaisuus
2. Yksilöllisyys ja monipuoliset oppimisympäristöt
3. Lähituki
4. Opiskelijalähtöisyys, toimitaan yhdessä opiskelijan kanssa
5. Ennakoiva tuki
6. Suunnitelmallisuus, jatkuvuus, oikea-aikaisuus, joustavuus
7. Yhteistyö, moniammatillisuus, erityisopettajat konsultteina ja toimijoina, erityisopettajina
8. Ei erillistä vaan erityisen hyvää opetusta: erityisestä tuesta hyötyvät kaikki
9. Tukiverkko
10. Ratkaisukeskeisyys, positiivisuus. (Osekk -intra 2015.)

4 LÄHTÖKOHTIA AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUKSEEN

4.1 Integraatio ja inklusio

Erityisopetuksessa integraatiolla ymmärretään tasa-arvoista ja aitoa osallistumisoikeutta kaikkien opiskelijoiden kesken. Oppilaitoksen arjessa se tarkoittaa erityisopiskelijoiden sijoittamista yleisiin opetusryhmiin. Ajattelun mukaan kehitysvammainen opiskelija siirretään opiskelemaan terveiden opiskelijoiden pariin. Integraation taustalla on ajatus, että erityisopiskelija voi pärjätä normaaliryhmässä, kunhan hänelle tarjotaan riittävä tuki. Yhteiskunnallisena näkökulmana halutaan opettaa erilaisuuden hyväksyntää, yhteistyötaitoja ja sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. (Koulutuksen tutkimuslaitos 2015)

Integraatio kuuluu osana inklusioon, jonka lähtökohtana on ajatus kaikille yhteisestä oppilaitoksesta. Inklusio tarkoittaa alakoulusta lähtien kaikkien opiskelijoiden osallistumista yhteisessä koulujärjestelmässä, johon ei sisälly erityisopetusryhmiä eikä erityiskouluja. Ensiarvoista on joustavat ja osallisuutta painottavat opiskelu- ja opetusjärjestelyt. Oppilaitosten henkilökunnassa inklusio on herättänyt ristiriitaisia näkemyksiä, eivätkä kaikki opettajat usko, että erityisluokat tulisivat poistumaan oppilaitoksista. (Koulutuksen tutkimuslaitos 2015)

Inklusiivisessa opetuksessa tavoitteena on vastata opiskelijoiden erilaisiin tarpeisiin yhdistämällä opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä sellaisiksi, että kaikki opiskelijat oppivat niissä uusia tietoja ja taitoja. Inklusiosta hyötyvät erityisopiskelijoiden lisäksi alisuoriutujat, maahanmuuttajat, etevät, lahjakkaat ja taitavat opiskelijat. Inklusiivisessa opetuksessa:

- opiskelijoita arvostetaan ja kaikilla on samanvertaiset mahdollisuudet oppia uutta
- oppimisympäristöt ovat tehokkaita, myönteisesti vastaanottavia ja herkkiä reagoimaan muuttuviin tarpeisiin
- pidetään huolta opiskelijoiden motivaatiosta ja keskittymisestä
- asetetaan sopivan haastavia ja saavutettavia tavoitteita

- toimintatavat ja tukimuodot auttavat opiskelijoiden tavoitteiden saavuttamista
- käytössä on monimuotoisia arviointimenetelmiä
- huolehditaan oppimisen esteiden poistamisesta. (Elliot, Doxey, Stephenson & Virtanen 2012, 40–71.)

4.2 Ammatillinen erityisopetus

Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteena on tukea niitä opiskelijoita, joilla on pitkäaikaisia erityisen tuen tarpeita. Tukimuotona on erityiset opiskelu- ja opetusjärjestelyt. Käytännössä on huomattava, että erityisopetuksen tunnusmerkit eivät toteudu lyhytkestoisessa tukiopetuksessa, jota annetaan tilapäisesti oppilaan opintojen tukemiseen, jolla on lievää sopeutumisen tai oppimisen ongelmaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a.)

Ammatillisen erityisopetuksen merkitys koulutusorganisaatioiden toiminnassa on kasvanut huomattavasti vuosien saatossa. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 7,9% oli vuonna 2013 erityisen tuen piirissä. Taulukosta 1 havaitaan, että erityisopiskelijoiden määrät ovat lisääntynyt vuosi vuodelta. Moberg ym. (2009, 98–99.) mukaan on hyvä pohtia vakavasti, mistä kohonneet erityisopetusmäärät voisivat johtua. Palveleeko Suomen koulutusjärjestelmä koko ikäluokan tarpeita? Kertooko erityisopiskelijoiden määrän kasvu koulutusorganisaatioiden halusta diagnosoida oppilaita? Ovatko meidän yhteiskunnassa nuorten vaikeudet lisääntyneet? Ilmeisesti asiaan vaikuttaa moni tekijä.

Taulukko 1. Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijat vuosina 2004-2014 (Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus 2014)

Vuosi	Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa	Yleinen ammatillinen koulutus		Erityisopiskelijoita yhteensä	Erityisopiskelijoiden osuus %	Ammatillisen koulutuksen opiskelijat
		Erityisopetusryhmässä	Yleisopetuksen ryhmässä			
2004	2 493	1 557	8 401	12 451	5,4	230 823
2005	2 464	1 863	9 618	13 945	5,7	243 398
2006	2 461	1 693	10 762	14 916	5,8	256 872
2007	2 461	1 718	11 279	15 458	5,8	266 479
2008	2 397	1 605	12 460	16 462	6,0	275 498
2009	2 536	1 659	14 066	18 261	6,5	281 572
2010	2 497	1 872	14 944	19 313	6,9	279 863
2011	2 579	1 805	15 679	20 063	7,2	279 266
2012	2 678	1 720	16 778	21 176	7,7	276 471
2013	2 873	1 487	17 414	21 774	7,9	277 184

Nykykäsityksen mukaan erityisopetus tulisi toteuttaa mahdollisimman luonnollisessa ympäristössä, jossa ei luoda erillisiä ryhmäjakoja erilaisuuteen perustuen. Kaikkien tasavertainen kohtelu ja erilaisuuden pitäminen rikkautena kuuluvat nykyiseen koulutuspolitiikkaan. Suomen koulutuspolitiikan varovaisena pyrkimyksenä on ollut tavoite, jossa kaikki voisivat opiskella mahdollisuuksien mukaan samassa koulussa. Näistä koulutuspoliittista asioita keskusteltiin ennen integraation käsitteenä, nykyisin tavoitellaan inklusioita. (Moberg ym. 2009, 80–91.)

Ammatillisen erityisopetuksen toteutustapoja on kuvattu kuviossa 6. Tyypillisin toteutusmalli erityistä tukea vaativille opiskelijoille on opiskelu normaalisissa opetusryhmässä, jossa tukea täydennetään erityisjärjestelyjä vaativilla osa-aikaisella erityisopetuksella. Tuki voi olla esimerkiksi pienryhmätyöskentelyä, oppilaitoksen työpajatoimintaa, samanaikaisopetusta ja laajennettua työssäoppimista. Täysiaikaisessa integroinnissa normaaliin opetusryhmään, erityinen tuki täytyy järjestää ryhmän sisällä, jotta erityisopetuksen lainkirjain täyttyy. Harvinaisempi erityisopetuksen toteutusmalli on täysiaikainen pienryhmäopetus, jossa ryhmän toiminnasta vastaa ammatillinen erityisopettaja, jonka tukena voi olla ohjaaja, ammattimies tai yleisaineisiin suuntautunut erityisopettaja. Ammatilliset erityisoppilaitoksen huolehtivat niistä oppilaista, joille ei riitä yleisten ammattioppilaiston tarjoama

tuki ja ohjaus. Erityisoppilaitoksissa opetusryhmät ovat pienempiä ja usein ryhmässä toimii opettajan tukena ohjaaja tai ammattimies. (Raudasoja 2013, 16–17.)

Ammatillisen erityisopetuksen toteutustavat
Täysiaikainen integrointi normaaliin opetusryhmään
Normaaliryhmään integrointi täydennettynä osa-aikaisella erityisopetuksella
Täysiaikainen pienryhmäopetus
Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa annettava opetus

Kuvio 6. Toteutustapoja ammatillisen erityisopetuksen järjestämiseen (Raudasoja 2013, 17.)

4.3 Erityisopetuksessa toimijoiden vastuita ja tehtäviä

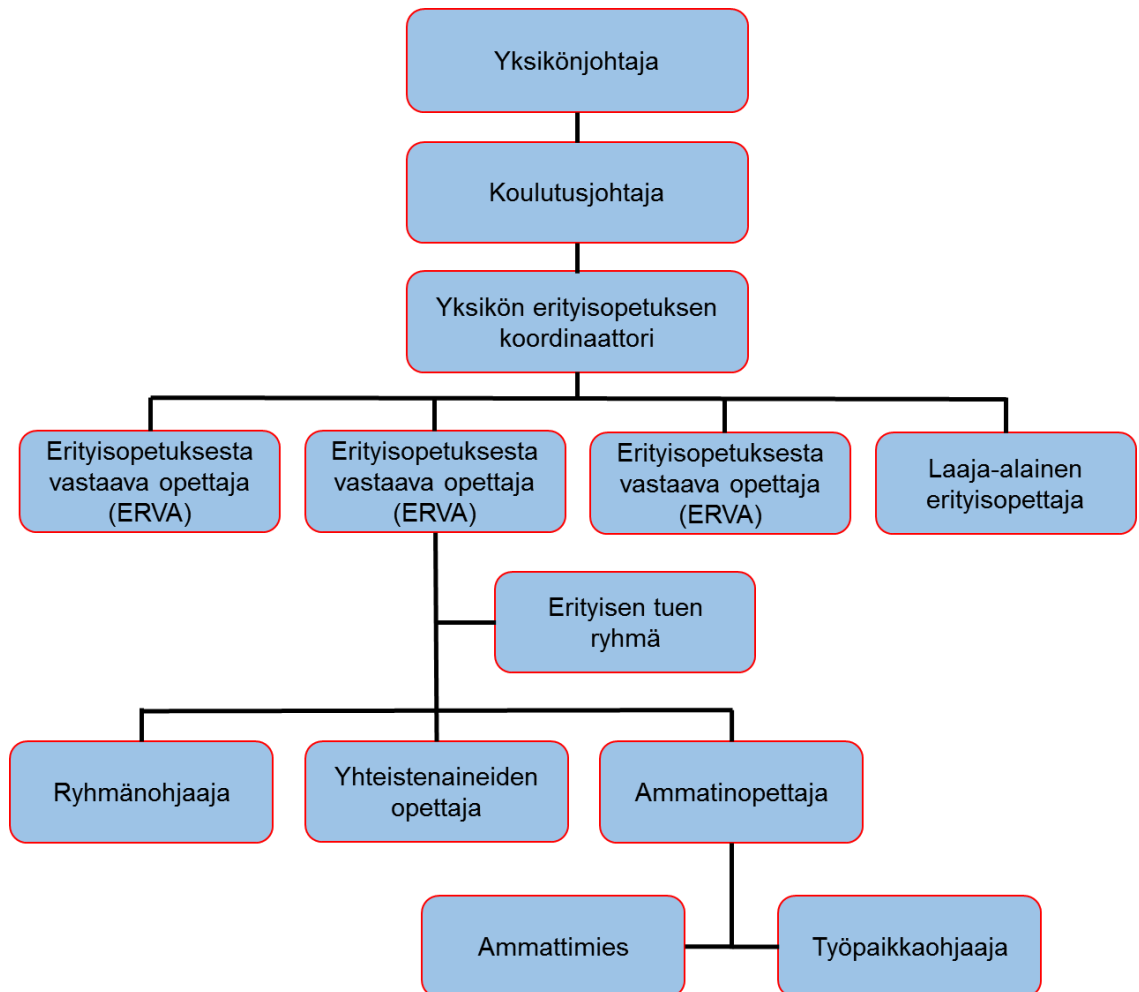
Erityisopetus on kokenut viime vuosikymmeninä suuria muutoksia. 1970-1980-lukujen aikana ammatillinen erityisopetus levisi peruskoulun myötä silloisiin ammattikouluihin. Erityisryhmien avulla toteutettiin erityisopetusta ryhmäkohtaisesti, jossa yksilöllisyys näkyi erilaisina työtapoina. Erityisopetuksen kulmakivenä oli tuolloin ryhmäkohtainen yksilöllistäminen ja työvaltaisuus, erityisopettajat työskentelivät erityisryhmien sisällä. 1990-luvun lopulla erityisopetuksen ammattipedagogian rinnalle laajeni näkemys yhteiskunnallisesta vastuusta. Räätelöityjen yksilöpalveluiden tarjoaminen edellytti oppilaitoksilta moniammatillista työtettä ja erilaisten verkostojen luomista. 2000-luvulla erityisopetuksen verkostot ovat laajentuneet ja moniammatillinen yhteistyö on arkipäivää. Erityisopetusta toteuttavat kaikki opettajat ja erityisopettajien työnkuvaan on tullut mukaan konsultatiivinen työ ja verkosto-osaaminen. Yksilöllisyyttä toteutetaan yksilöllisillä oppimisen poluilla, joiden toteutuksessa on mukana erilaisia yhteistyötahoja. Opiskelijan

oppimisen lisäksi panostetaan opiskelijan hyvinvointiin erilaisilla kuntoutusjärjestelmillä. Kuviosta 7 nähdään, kuinka erityisopetus on kehittynyt 1900 -luvun alusta tähän päivään. (Hirvonen 2015, 9–11.)

<p>1910-1960-luvuilla ammatillisen koulutuksen alku ja kehittyminen</p> <p>Toimintaympäristö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Erilliset oppilaitokset <p>Erityisopettajan työ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työopetusta 	<p>1970 – 1980-luvuilla erityisopetuksen laajeneminen ammatillisiin oppilaitoksiin</p> <p>Toimintaympäristö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työvaltaiset erityisryhmät <p>Erityisopettajan työ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yksilöllistämistä - Työvaltaista pedagogiikkaa
<p>1990-luvulla erityisopetuksen systematisoituminen ammatillisiin oppilaitoksiin</p> <p>Toimintaympäristö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integraatio yleisopetukseen ns. palvelukouluympäristössä - Erityisopetuksen käytänteiden yhtenäistäminen <p>Erityisopettajan työ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Haasteena moniammatillinen ja verkostoituva työote sekä konsultaatio 	<p>2000-luvun alusta lähtien erityisopetuksen haasteet avoimissa oppimisympäristöissä</p> <p>Toimintaympäristö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työskentely avoimissa oppimisympäristöissä ja projekteissa <p>Erityisopettajan työ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Haasteena laaja-alainen osaaminen, erityisopetuksen kokonaisstrategian laatiminen ja koordinointi

Kuvio 7. Ammatillisen erityisopetuksen kehityslinjoja (Hirvonen 2015, 9.)

Aikaisemmin oppilaitoksissa lähdettiin siitä ajattelumallista, että erityisopetuksesta huolehtii vain erityisopettaja, kuten kuviosta 7 voidaan havaita. Nykyisin on onneksi päästy eroon kapeakatseisesta ajattelutavasta. Nykyajattelun mukaan erityisopetuksen toteutus kuuluu jokaiselle ohjaus- ja opetushenkilöstöön kuulvalle. Itse toteutuksessa ja tehtävien jaossa on luonnollisesti eri oppilaitoksilla eroavaisuuksia. Toteutuksen kannalta tärkeintä on, että eri toimijoiden tehtävänkoko on riittävän selkeä. Näistä tehtävien määrittelyistä vastaa koulutuksen järjestäjä, joka organisoii ja päättää erityisopetuksen toteutusmallista ja siihen liittyvistä vastuista sekä tehtävistä. Kuviossa 8 on esimerkki ammatillisen erityisopetuksen organisoinnista. (Raudasoja 2013, 18–19.)

Kuvio 8. Esimerkki ammatillisen erityisopetuksen organisoinnista (Raudasoja 2013, 18.)

Erityisopetuksen vastuut ja tehtävät voidaan jakaa seuraavasti:

Yksikönjohtaja

- vastaa vuositasolla toimintasuunnitelmista ja resursoinnista
- tekee viranhaltijapäätöksen erityisopiskelijoiden nimeämisestä

Koulutusjohtaja

- osallistuu tarvittaessa monialaisen erityisen tuen ryhmän toimintaan
- seuraa HOJKS-prosessin toteutusta
- vastaa ja osallistuu erityisopetuksen kehittämiseen

Erityisopetuksesta vastaa opettaja, ERVA

- vastaa ja osallistuu erityisopetuksen kehittämiseen
- vastaa suunnitelman mukaisesta erityisopetuksen järjestämisestä
- perehdyttää, antaa tukea ja konsultoi opettajia erityisopetusasioissa
- tunnistaa yhdessä ryhmänohjaajan kanssa erityisopiskelijat
- kartoittaa opiskelijoiden erityisopetustarpeet yhdessä ryhmänohjaajien kanssa
- koordinoi erityistuen tukitoimintoja ja -palveluja
- huolehtii yhdessä ryhmäohjaajan kanssa HOJKSien laadinnasta ja niiden päivityksestä sekä toteutuksesta
- osallistuu tarvittaessa erityisen tuen ryhmän toimintaan
- kehittää erityisopetusta
- osallistuu oppilaitoksen sisäiseen ja ulkoiseen verkostotyöhön

Laaja-alainen erityisopettaja

- vastuualueena yhteisten aineiden erityisopetus ja sen kehittäminen

Ryhmänohjaaja

- vastaa yhdessä erityisopettajan kanssa HOJKS-prosessista
- osallistuu tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaan
- on yhteydessä opiskelijan huoltajiin

- tiedottaa oman ryhmänsä erityisopiskelijoista muille ryhmän kanssa työskenteleville

Opettaja

- toteuttaa erityisopiskelijoiden opetusta HOJKS:n tavoitteiden pohjalta
- tekee yhteistyötä erityisopetusorganisaation kanssa

Erityisen tuen ryhmä

- moniammatillinen pedagoginen ryhmä, joka käsittelee HOJKS-esitykset ja päätökset
- ryhmän esityksen pohjalta yksikönjohtaja tekee viranhaltija päätöksen erityisopiskelijaksi nimeämisestä.

(Raudasoja 2013, 18–22.)

4.4 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Koulutusten järjestäjien toimintaa ohjaavat lait ja asetukset. Ammatillisen peruskoulutuksen erityisopetuksesta on säädetty lain kohdassa 246/2015 20-22 §. Lain mukaan ammatillinen erityisopetus tukee niitä opiskelijoita, joilla on pitkäaikainen tai säännöllinen erityisen tuen tarve opintojen suorittamisessa. Tuen tarpeita voivat olla oppimisvaikeudet, sosiaalisen toiminnan ongelmat, vamma, fyysiset ja psyykkiset sairaudet sekä jokin muu tukea edellyttävä syy. Tuen avulla opiskelijan on mahdollista saavuttaa koulutuksen tai tutkinnon määrittelemät ammattitaitovaatimukset ja osaamisen tavoitteet. Tarvittaessa tutkinnon tavoitteita ja ammattitaitovaatimuksia voidaan mukauttaa. Koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen erityisopiskelijaksi nimeämisestä. Jokaiselle erityisopiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Ennen päätöstä ja HOJKS:n vahvistamista opiskelijaa sekä huoltajaa tulee kuulla. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 246/2015 20-22 §; Aneo. 2015b)

Erityisopiskelijalle laaditaan kirjallinen HOJKS, jota päivitetään säännöllisin määräajoin. HOJKS:n tulee sisältää seuraavat kohdat:

- suoritettava tutkinto ja sen laajuus
- peruste erityisopetukselle
- maininta, että opiskelijalle on tehty henkilökohtainen opetussuunnitelma
- mahdollinen päätös mukautuksesta
- opiskelijalle suunnitellut erityiset opetus- ja opiskelijahuollon tukipalvelut
- muut henkilökohtaiset palvelut ja tukitoimet. (Opetushallitus 2015c; Opetushallitus 2015d)

Opetushallitus linjauksen mukaan opinnoissa tulee tukea opiskelijan omia vahvuuksia, näin parannetaan hänen työnsaantimahdollisuuksia. Lisäksi onnistuneeseen työssäoppimisjakson toteutukseen tulee kiinnittää huomiota. Opintojen etenemistä tulee seurata säännöllisesti ja tavoitteita sekä tukea tulee päivittää tarpeiden ja tilanteiden vaatimalla tavalla. (Opetushallitus 2015d).

Erityisopiskelijalle lain vaatimaan HOJKSiin merkitään erityisopetuksen peruste, joka ammatillisessa koulutuksessa luokitellaan 12 eri koodilla. Luokittelu palvelee erityisopetuksen perusteen määrittelyä ja mahdollistaa erityisopetuksen perustesyyn tilastoinnin. Perustekoodit ovat seuraavia. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2005)

- 01. hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet (esim. AD/HD tai ADD)*
- 02. kielelliset vaikeudet (esim. vaikea lukiongelma, dysfasia, dyslexia)*
- 03. vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt (esim. sosiaalinen sopeutumattomuus)*
- 04. lievä kehityksen viivästyminen (opiskelijalla laajoja oppimisvaikeuksia)*
- 05. vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma*
- 06. psyykkiset pitkäaikaissairaudet (mielenterveyden ongelmat,*

päihdekuntoutujat)

07. fyysiset pitkäaikaissairaudet (kuten allergia, astma diabetes, epilepsia, syöpä)

08. autismiin tai Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet

09. liikkumisen ja motorisen toimintojen vaikeus (tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä,

lyhytkasvuisuus)

10. kuulovamma

11. näkövamma

12. muu syy, joka edellyttää erityisopetusta (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2005).

Oppimisen vaikeudet voivat olla erityisiä oppimisvaikeuksia tai laaja-alaisia, jolloin oppimisen vaikeudet liittyvät moneen eri asiaan. Kapea-alaiset oppimisen vaikeudet liittyvät yhteen osa-alueeseen. Monesti henkilöllä on useita eriasteisia oppimisen liittyviä ongelmia. Laaja-alaiset oppimisen ongelmat ilmentyvät monen osa-alueen heikkoutena ja voivat esiintyä elämänhallinnan vaikeutena. (Nuutila 2010, 35.)

5 ERITYISET OPISKELU- JA OPETUSJÄRJESTELYT

5.1 Opiskelijälähtöiset menetelmät

Oppiminen, tietojenkäsittely ja itse työ on kokenut suuren muutoksen kun olemme siirtyneet aitoon tietoyhteiskuntaan. Nykyisin opiskeluun ja työelämään liittyy haasteita, jotka osaltaan lisäävät syrjäytymisen riskiä oppimisvaikeuksien kanssa elävillä. (Korkeamäki 2010, 8–9.) Euroopan erityisopetuksen kehittämisskeskuksen (European Agency for Development in Special Needs Education) on tutkimuksien pohjalta linjannut ammatillisen koulutuksen erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeita. Tavoitteena on ollut etsiä niitä käytänteitä ja järjestelyitä, jotka toimivat ammatillisessa koulutuksessa. Inklusiivisen koulutuksen lähtökohtana on kansallinen lainsäädäntö, joka turvaa opiskelijälähtöisten menetelmien hyödyntämisen koulutuksessa. Käytännössä opetushenkilöstölle on järjestettävä riittävästi tukea ja resursseja, vastata opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin ja opiskelijälähtöisten menetelmien toteutukseen. Keskeisiä tekijöitä opiskelijälähtöisissä menetelmissä ovat:

- käytetään innovatiivisia opetusmenetelmiä
- yksilölliset ja joustavat oppimissuunnitelmat
- opetushenkilöstön ja tukipalveluiden riittävä määrä suhteessa opiskelijoihin
- mahdollisuus hakeutua joustavasti koulutukseen
- ehkäistään ja vähennetään opintojen keskeyttämistä
- oppimisympäristössä ylläpidetään toimintaan sitouttava, välittävä ja yhteisöllinen ilmapiiri.

(European Agency for Development in Special Needs Education, 2015a, 5–20.)

Opiskelijälähtöiset menetelmät tukevat luontevasti opiskelijoiden sosiaalisten taitojen kehitystä, käytännönläheisiä oppimisympäristöjä sekä opiskelijoiden yksilöllisten kykyjen huomioimista oppimisessa. Uudenlaista ajattelua vaaditaan

myös pedagogisiin menetelmiin ja niiden soveltamiseen niin oppilaitoksissa kuin myös yrityksissä tapahtuvassa oppimisessa. Työssäoppimisen toteutuksessa hyvänä käytänteenä on tuen määrän vähittäinen vähentäminen jakson edetessä. Opiskelijälähtöisyydellä tuetaan opiskelijoiden omien odotusten ja toiveiden sekä työpaikan odotusten välistä korrelaatioita, kuin myös työpaikkojen taitovaatimusten ja opiskelijoiden taitojen välistä korrelaatioita. Opiskelijälähtöisyys edesauttaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihin ja antaa uskoa suoriutua uusista haasteista. Pää tavoitteena on opiskelijoiden sijoittuminen työmarkkinoille. (European Agency for Development in Special Needs Education, 2015a, 20–21.)

Miettinen (2008) on tutkinut erityisopetuksen toteutumista käytännön opetus-työssä, opetussuunnitelmien ohjaavuutta ja ammatillisen erityisopetuksen ohjausmekanismeja. Tutkimuksen mukaan ammatillinen erityisopetus perustuu pedagogiseen toimintaan, vaikka erityisopetuksen peruste pohjautuisikin muuhun kuin pedagogiseen näkemykseen. Ammatillisen erityisopetuksen toteutuksessa korostuu työn kautta oppiminen, peilaten työelämän odotuksia. Tavoitteena on kouluttaa hyviä työntekijöitä, jotka tunnollisesti ja positiivisella asenteella tekevät työnsä. Tutkimuksen mukaan tärkein erityisopetuksen toimintamenetelmä on kiinteä ja pitkäjänteinen vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välillä. Erityisopetuksen opetusmenetelmien valinnassa ei yleensä vaikuta tietty oppimisen liittyvä ongelma, vaan tilannetta määrittävät opiskelijan elämäntilanne ja persoonallisuuden piirteet. Opettajat toimivat yleensä intuitiivisesti kokonaistilannetta huomioiden. Oleellista olisi kuitenkin selvittää oppimisen vaikeuksien perimmäiset syyt, eikä hoitaa oireita. Arjessa monipuoliset ja ajantasaiset opetuksen menetelmät auttavat oppimisen ongelmissa. (Miettinen 2008, 3–6, 162–168.)

Laajassa Miettisen (2008) tutkimuksessa ilmenivät seuraavat hyviksi havaitut erityisopetuksen opetusmenetelmät:

- työvaltainen opetus
- opetus perustuu opiskelijan yksilöllisiin oppimisen edellytyksiin
- opetuksen ja opetusmateriaalin selkeys
- lukiopetus

- opettajien ominaisuudet, asenne ja opetusmenetelmät
- oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen ja oman oppimisen arviointi.

(Miettinen 2008, 162–168.)

5.2 Yksilölliset opintopolut

Yksilöllisten opintopolkujen tavoitteena on mahdollistaa opiskelijalle ammatillisen tutkinnon tai tutkinnon osan suorittaminen (Raudasoja, Pynnönen, Kärnä, 2013, 45). Opiskelijan työ- ja opiskelutyylit sekä opiskeluvälmiudet määrittelevät, millainen ympäristö soveltuu oppimisen parhaiten. Oppilaitoksen sisäisten oppimisympäristöjen lisäksi työpaikka on hyvin toimiva ympäristö työelämälähtöiseen oppimiseen, jonka perustana on Learning by doing – ajattelu, eli tekemällä oppiminen. Hyvät oppimisympäristöt edesauttavat työllistymistä ja jatko-opintoja sekä tukevat elämässä vaadittavien metataitojen kasvamista, kuten ongelmaratkaisutaitoa ja arjenhallintaa. (Opetushallitus 2015e.)

Yksilöllisten opintopolkujen hyödyntämisen edellytyksenä on, että oppilaitoksessa toimii riittävästi opettajia ja tukihenkilöstöä suunnitelmien laatimiseen ja niiden käytännön toteutukseen. Lähtökohta yksilöllisille ja joustaville opintopoluille on opiskelijan omien tarpeiden huomioiminen ja opiskelijalähtöisten menetelmien hyödyntäminen. Suunnitelmien tulee edistää teoriaopintojen ja käytännön osien tasapainoa, ottaa huomioon opiskelijan kyvykkyys ja soveltaa käytännönläheisiä oppimismenetelmiä sekä myötävaikuttaa keskeyttämisen ehkäisyä. (European Agency for Development in Special Needs Education, 2015a, 22–23.)

Ammatillisen erityisopetuksen toimintamalli on muuttunut ryhmäkohtaisesta käsitteystä henkilökohtaiseen ja yksilölliseen suuntaan. Perustutkinnossa tapahtuvassa opetuksessa opetussuunnitelmat ovat kaikille samoja, jolloin yksilöllistämistä voidaan toteuttaa erilaisilla opintojen toteutustavoilla tai tavoitteiden muokkauksella. (Hirvonen 2006, 140.) Ruotsalaisessa erityisopettajia koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että pitkään toimineet erityisopettajat korostivat työssään

hiljaisen tiedon merkitystä ja he näkivät opetuksessa pitkäkestoisia tavoitteita. Heidän työnsä painopiste muuttui metodikeskeisyydestä kohti yksilöläheisyyttä ja vuorovaikusta luoviin työtapoihin. (Vernersson 1995, 55.)

SSDL-mallissa (The Staged Self-Directed Learning Model) jaetaan oppilaat neljään eri tasoon näiden itseohjautuvuusvalmiuksien mukaan. Kuvio 9 mallista havainnollistaa tilannetta, jossa oppimisen opettajan tulisi kohdata oppija sillä tasolla, jolla tämä on omassa oppimisen kehitysprosessissa. Oikealla tasolla kohtaamisen lisäksi, opettajan tavoitteena on tukea oppijan kehittymistä kohti itseohjautuvaa oppijaa. Riippuvan oppijan toiminta pohjautuu selkeään ohjaukseen ja ohjeisiin. Oppijan kehittyessä ohjaajan rooli muuttuu motivoijaksi ja avustajaksi. Itseohjautuva oppija ottaa vastuuta omasta oppimisesta. (Lehtinen & Jokinen 1996, 35–36; Kähkönen 2009, 32.)

Oppija

Itseohjautuva
Sitoutunut
Kiinnostunut
Riippuva

Auktoriteetti Motivoija Avustaja Delegoija **Opettaja**

Kuvio 9. SSDL-malli (Lehtinen & Jokinen 1996, 36.)

Itseohjautuvuusmallissa riippuvien oppijoiden opettaminen on tyypillisesti asia- ja sisältöpainotteista, tapahtuen opettajan johdolla. Riippuvien oppijoiden itseohjautuvuutta voidaan edistää kehittämällä oppijoiden arviointitaitoja oman elämäntilanteen ja oppimistarpeiden osalta. (Lehtinen & Jokinen 1996, 36.)

Kiinnostuneita oppijoita opettajat pitävät ”hyvinä opiskelijoina”. He tarvitsevat vuorovaikutteista ohjausta ja opetusta, perusteltuja harjoituksia, opiskeltavien

asioiden sitomista oppijan mielenkiinnon kohteisiin, innostamista, motivointia ja palautetta. Oppijan riippumattomuutta edistetään omien tavoitteiden asettamisella ja sopivien oppimistapojen valinnalla, joilla päästään tavoitteisiin sekä oppimisstrategioiden pohdinnalla. (Lehtinen & Jokinen 1996, 36–37.)

Sitoutunut oppija on valmis työskentelemään varsin itsenäisesti. He kokevat myös oman toiminnan itsenäiseksi, mutta saattavat kaivata välillä opastusta itseluottamuksen vahventamiseksi. Yhteiset sopimukset ja ryhmätyötaitojen kehittäminen tukee näiden opiskelijoiden riippumattomuutta. (Lehtinen & Jokinen 1996, 37.)

Itseohjautuva opiskelija ottaa vastuuta omasta oppimisesta, asettaen omia tavoitteita, arvioiden omaa ja toisten toimintaa sekä osaa hyödyntää oppimisen resursseja monipuolisesti. Opettajan rooli on toimia konsulttina ja delegoijana, toisaalta opettaja voi tietoisesti provosoida ja haastaa oppijaa paradoksaalisilla väittämillä ja kysymyksillä. Opettajan toiminta sulautuu taustalla toimivaksi asiantuntijaksi, joka tarvittaessa kannustaa oppijaa. (Lehtinen & Jokinen 1996, 37.)

Opintojen alkuvaiheessa on ensisijaisen tärkeää tutustua opiskelijaan kokonaisvaltaisesti. Opintopolkuja rakennettaessa ei voida ajatella pelkästään opiskelijan seuraavaa tavoitetta tai valintaa. Tilanteessa on otettava huomioon opiskelijan menneisyys, nykytilanne, tulevaisuuden odotukset, voimavarat ja vahvuudet. Opiskelijan elämän kokonaistilanteen tunteminen, itsetuntemus ja suunnitelmat tulevaisuudesta vaikuttavat opintoihin sitoutumiseen, suorittamiseen ja tavoitteisiin. Jos opiskelijatuntemus jää pintapuoliseksi, tukea ja ohjausta on vaikea kohdentaa yksilöllisiin tarpeisiin. Opiskelijatuntemus mahdollistaa holistisen ohjauksen ja luo hyvän perustan yksilöllisten opintopolkujen suunnittelulle ja toteutukselle. (Honkanen 2008, 197–198.)

Laadukkaan opetuksen ja ohjauksen lähtökohtana on erilaisten opiskelijoiden ja heidän yksilöllisten tarpeiden sekä vahvuuksien huomioiminen (Koistinen 2006, 265.) Opettajalta edellytetään kykyä pedagogiseen arviointiin havaintojen ja oh-

jauskeskustelujen pohjalta. Onnistunut opiskelijan taitojen kehittyminen vaatii oikeanlaista tukea ja käytännön harjoitteita. Opiskelijan tiedot, taidot, motivaatio ja kiinnostuksen kohteen ovat yksilöllisiä. Tästä johtuen heidän odotuksensa ohjauksesta ja sen tarve vaihtelee, eikä samoja menettelytapoja voi käyttää kaikkiin ohjaustilanteisiin. (Raudasoja ym. 2013, 46.)

Hyvään ohjaukseen liittyy ammatillinen ote ja se tavoitteet riippuvat ohjauksen kontekstista. Käytännössä ohjaus yleisin toimintamuoto on keskustelu, jonka avulla pyritään löytämään ratkaisuja. Ohjukselliseen ammattitaitoon liittyvät monipuoliset kommunikointi- ja vuorovaikutustaidot sekä herkkyys vaihtaa tarvittaessa vuorovaikutustyyliä. Ohjausprosessin eteneminen vaatii pitkäkestoista ja suunnitelmallista työtä, johon sisältyy herkkyys nopeisiinkin interventioihin. (Metsänen 2013, 25.)

5.3 Oppimisen innon ja ilon tukeminen

Yksilön näkökulmasta koulutuksessa on osaltaan kyse siitä, kuinka hyvin se kykenee tarjoamaan juuri hänen tarpeistaan ja taipumuksistaan lähtevää koulutusta sekä edistämään kasvua ihmisenä. Nykypäivänä koulutusta on jonkin verran yksilöllistetty ja henkilökohtaistettu ”putkimaisen” koulutusajattelun sijaan. Oppivan yhteisön periaatteiden mukaan oppilaitosten tulisi kehittää toimintaansa niin, että niissä kehittyisi nykytilannetta parempi kannusta, motivoiva sekä yksilön kasvua rikastuttava yhteisö. (Helakorpi 2009, 37–38.)

Helakorven (2009) mukaan ammatillisella koulutuksella on kaksi keskeistä ja tärkeää haastetta. Ensimmäinen haaste on tunnistaa ja tunnustaa opiskelijan henkilökohtainen kykypotentiaali uniikkina ominaisuutena. Toiseksi koulutuksen prosessit ja opiskelu tulee rakentaa niin, että ne edesauttavat ja motivoivat persoonallisten ominaisuuksien pohjalle rakentuvaa oppimista ja ammatillista kehittymistä. (Helakorpi 2009, 38.)

Nykyajattelun mukaan opetuksen tulisi lähteä opiskelijan vahvuuksien kautta. Oppimista ei voida perustaa heikkouksille. Monesti opiskelijoille osoitetaan pelkäämistään heidän vääriä tekemisiä, virheitä ja puutteita. Kuitenkin hedelmällisempää olisi tukea yrittämistä ja onnistumista, sekä pohtia mistä onnistuminen johtui. Luomalla positiivista ajattelua ja uskoa omiin kykyihin, rakennetaan kannustava ja motivoiva oppimisympäristöä. Hyvässä ilmapiirissä opiskelija voi toimia omana itsenään, uskaltuen kysellä tyhmiäkin kysymyksiä ja kokeilla uusia asioita eikä pelkää virheiden tekemistä. (Pynnönen & Uusinoka 2013, 52.)

Opettajan omat asenteet ja palaute vaikuttavat opiskelijan näkemykseen omasta itsestään ja ominaisuuksistaan. Carol Dweckin (2012) ajattelutavan mukaan oppimista voidaan lähestyä kahdesta eri näkökulmasta. Muuttumattomassa ajattelutavassa (fixed mindset) ihmisen älykkyyteen ja persoonallisuuteen liittyvät asiat ovat synnynnäisiä ja pysyviä ominaisuuksia. Virheet toiminnassa kertovat tyhmyydestä, huonoudesta ja muodostavat opiskelijaan häpeän tunnetta sekä lanistuttavat yrittämistä. Epäonnistuminen kertoo kyvyttömyydestä ja heikkolahjaisuudesta jossakin asiassa. Kasvun ajattelutavassa (growth mindset) menestys ja ihmisen ominaisuudet ovat tulosta määrätietoisesta harjoittelusta ja työstä, jossa epäonnistumisen on osa oppimista. Opettajan tulisi kannustaa ja ohjata opiskelijoita heidän tekemien suoritusten ja prosessien pohjalta, eikä kiinnittää huomiota henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. (Tirri 2013.)

Optimaalinen oppimisen tavoite tai haaste tulisi olla oppijan kykyjen ylärajoilla, muttei kuitenkaan saavuttamattomissa. Oppimisen flow syntyy kun tehdään jotain paljon ponnistelua vaativaa asiaa oman kykypotentiaalin ääri rajoilla ja onnistutaan siinä, siis voitetaan itsemme. Tämä asia tulisi muistaa erityisesti huonosti menestyvien opiskelijoiden osalta, jos he saisivat edes pieniä onnistumisen kokemuksia jostakin osaa opittavasta asiasta, lisäisi se heidän motivaatioita. Pelkkien esteiden ja epäonnistumisien kohtaamisesta seuraa helposti ahdistusta. (Hongisto 2005, 36.)

Tämän ajan haasteena opettajille on löytää tapoja, joilla saadaan oppimisen halu synnytettyä tai ylläpidettyä sitä. Osalla opiskelijoista motivaatio on korkealla,

mutta liian paljon niitä opiskelijoita, joiden toimintaa ohjaavat jotkin muut tekijät kuin halu opiskella valitun alan ammattilaiseksi. Oppimaan on vaikea ketään pakottaa, mutta oppimisen motivoitumiseen auttavat seuraavat tekijät:

- sopivan tasoiset tehtävät, jotka vastaavat opiskelijan taitotasoa
- luottamuksellinen ja avoin toiminta opettajan ja opiskelijan välillä
- opettajan ja opiskelijan välinen aito kunnioitus ja arvostus, joka toimii molempiin suuntiin
- tarvittaessa arjen hallintataitojen opettaminen ja ohjaus
- epäonnistumisen sallintaa
- positiivinen palaute ja kannustus mukana arjessa
- onnistuminen toiminnassa ja hyväksytyksi tulemisen tunne
- opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin.

(Pynnönen & Uusinoka 2013, 54.)

5.4 Työvaltainen opetus ja työssäoppiminen

Työssäoppiminen pohjautuu suunnitelmalliseen toteutukseen, ohjaukseen ja arviointiin, jossa osa tutkinnon tavoitteista sisäistetään työpaikan työntehtävien avulla. Työssäoppimista sisältyy ammatilliseen perustutkintoon vähintään 35 osaamispistettä (osp). Työssäoppiminen on koulutuksen järjestämismuoto ja siten se poikkeaa työvaltaisesta opiskelusta. Käytännössä oppilaitokset voivat järjestää työvaltaista opiskelua omana toimintana tai ulkopuolisilla työpajoina. (Jauhola & Miettinen 2012, 33.)

Työvaltainen opetus perustuu käytännön tekemisen kautta tapahtuvaan oppimiseen ja se on paljon käytetty toimintamuoto ammatillisessa erityisopetuksessa. Itsessään se motivoi opiskelijoita ja mahdollistaa tehokkaan opiskelun. Siihen liitetään monenlaisia tavoitteita, kuten elämänhallinnan edistäminen ja ryhmäytyminen. (Miettinen 2008, 164–165.)

Oppimiskulttuurin muuttuessa muuttuvat myös oppilaitosten ja työelämän väliset yhteydet. Oppiminen aidossa oppimisympäristössä, projektissa tai työpaikalla, muuttaa oppilaitoksen toimintaa kohti yksilöllisempää toteutusta. Henkilökohtaiset oppimispolut mahdollistavat yksilölliset oppimistavoitteet, esimerkiksi työssäoppimisen tavoitteet ja toteutus voidaan räätälöidä opiskelijalle sopivaksi. (Hirvonen 2006, 132.)

5.5 Opetuksen ja opetusmateriaalin selkeys

Perinteisesti oppiminen on nähty asioiden muistamisena. Tämänhetkinen muuttuva maailma ja työelämä edellyttävät jatkuvasti rakentamaan uusia ajattelu- ja toimintatapoja, eli keskiössä on asioiden ymmärtäminen eikä asioiden mekaaninen muistaminen. Nykykäsityksen mukaan oppimisessa on kysymys oppijan aktiivisesta osallistumisesta. Oppija asettaa itselleen oppimisen tavoitteita ja osaa arvioida oman oppimisen tulosta peilaten asetettuihin tavoitteisiin. Opettajan toiminta on siirtynyt tiedonjakajan roolista oppimisen edistäjäksi, opettaja mahdollistaa sekä edistää oppimista kehittämällä oppimisympäristöjä. (Kaikkonen 2008, 30.)

Erityisopiskelijat sekä muutkin opiskelijat hyötyvät merkittävästi opetuksen ja opiskelumateriaalien havainnollisuudesta ja selkeydestä. Asioiden ja tilanteiden strukturoiduilla rakenteilla sekä toistuvuuden kautta luodaan pohjaa oppimiselle. Opiskelijoille asetetut selkeät tavoitteet, joiden saavuttamista seurataan sekä tuetaan ryhdittävät opintojen etenemistä. (Miettinen 2008, 166.)

Oppimistyylien ja oppimisstrategioiden selvittämisen avulla opiskelija saa käsitystä omasta oppimisesta. Näitä yksilöllisiä tuloksia tulisi hyödyntää opiskelun suunnittelussa ja toteutuksessa. Opiskelijan oppimistyyli määrittää sen, että opiiiko hän pienten yksityiskohtien avulla vai sopiiko kokonaisuudesta lähestyminen eli holistinen lähestyminen paremmin. Opetusmenetelmistä portfolio ja projektioppiminen soveltuvat paremmin holistisille opiskelijoille. Itsepalvelupaketit,

harjoitukset ja osittain myös verkko-opiskelu soveltuu yksityiskohdista oppivalle. (Miettinen 2008, 165–166.)

Verkko-oppimisympäristö mahdollistaa opiskelijoille edetä oppimisessa yksilöllisesti oman tason ja motivaation mukaan. Samasta opittavasta asiasta voidaan tehdä erilaisia tehtäviä huomioiden opiskelijan taitotason, oppimistyylin tai kiinnostuksen asiaan. Tehtävät voivat olla yksilö-, pari- tai ryhmätehtäviä. Tietotekniikka on oiva välinen tutkivan ja itseohjautuvan oppimisen välineenä. (Nuutila 2010, 36.)

5.6 Verkko oppimisympäristönä

Oppimisympäristöllä ymmärretään erilaisten tilaratkaisujen, paikkojen, yhteisöjen, tekniikan, välineiden tai toimintatapojen yhdistelmää, jossa oppiminen on mielekästä ja ympäristö itsessään edistää oppimista. Oppimisympäristöjen tulisi olla didaktisesti ja pedagogisesti suunniteltuja, sekä tukea innovatiivisten opiskelu- ja opetuskäytänteiden kehittymistä. Opetushallituksen linjauksen mukaan tieto- ja viestintäteknologiaa tulee hyödyntää laaja-alaisesti oppimisympäristöjen ja työelämäyhteistyön kehittämisessä. (Koramo 2012, 6.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016 –kehittämissuunnitelmassa tuodaan esille tietoyhteiskunnan kehitys, joka koskettaa merkittävästi koulutusta, työelämää ja yhteiskunnan eri toimintoja. Tieto- ja viestintätekniikka (TVT) edesauttaa joustavien ja yksilöllisten opintojen toteutusta sekä parantaa laadullisesti opetusta ja ohjausta. TVT:n avulla on mahdollista luoda monimuotoisia oppimisympäristöjä ja rikastuttaa oppimista. Lisäksi perinteisen lähiopetuksen sijaa tai rinnalla voidaan tarjota vuorovaikutteisia verkkoluentoja. Erityistä tukea vaativat opiskelijat ovat hyötyneet tieto- ja viestintätekniikasta parempina oppimismahdollisuuksina. (Koramo 2012, 7–8.)

Paechter, Maier & Macher (2010, 222–229) ovat havainneet verkko-opiskelusta, että opiskelijat ovat erittäin tyytyväisiä ja motivoituneita opinnoissa, joissa on käytössä toimiva ja tuettu oppimisympäristö. Tutkimusten mukaan TVT:n hyödyntäminen lisää opettajien työmotivaatioita sekä opiskelijoiden opiskelumotivaatioita. Motivaation nousu on korostunut erityisesti erityisoppilailla. Muutos ei johdu tietotekniikasta vaan sen mahdollistamasta mielenkiintoisesta tavasta oppia. Haasteena nähdään opetusteknologian mahdollistamien uusien pedagogisten mallien hyödyntäminen opetuksessa. (Koramo 2012, 9.)

Verkossa tapahtuva opiskelu on mahdollistanut erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille uuden tyyppisiä oppimisympäristöjä ja tapoja oppia. Opettajan rooli on laatia sopivia tehtäviä, jotka saavat opiskelijat innostumaan. Verkko-opetuksessa on oleellisen tärkeää opettajan oma innostus ja kannustava suhtautuminen opintoihin ja niiden ohjaukseen. Tähän osallistuvaan pedagogiikkaan liittyy sosiaalinen sekä teknologinen näkökulma, joka käytännössä näkyy innostavana, liikkeelle laittavana ja organisoivana toimintana. (Nuutila 2010, 38.)

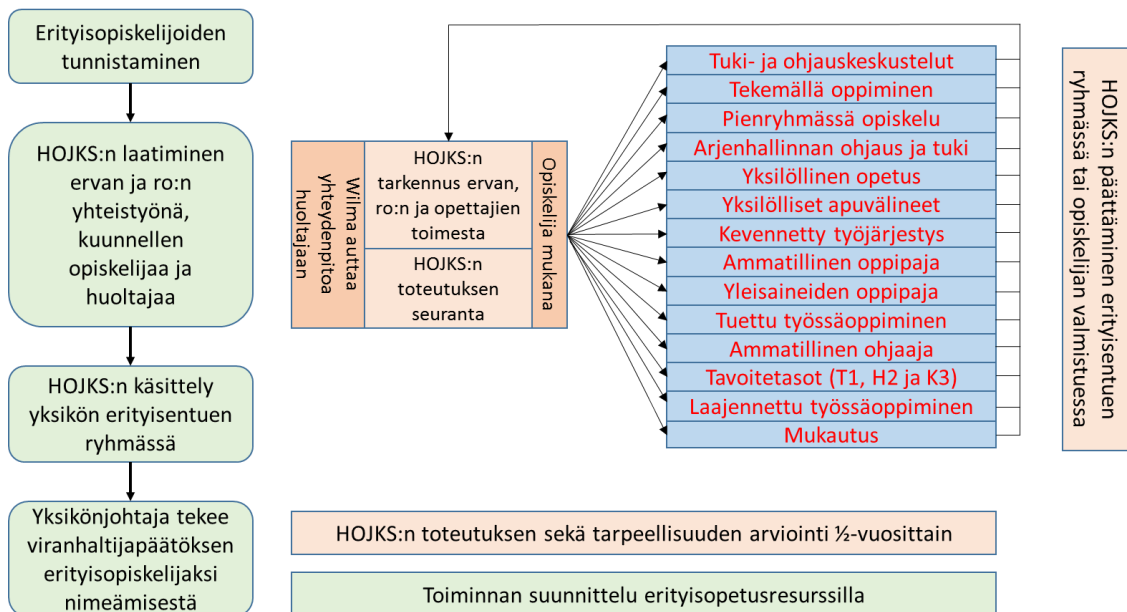
6 TULOKSET

6.1 Erityisopetuksen toteutus OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolla

Ensimmäinen vaihe tutkimuksessa oli selvittää, miten erityisopetuksen toiminnot on organisoitu OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolla. Tarkastelun näkökulmana ovat opiskelijaa koskettavat toiminnot. Kartoitustyössä oli mukana minun lisäksi osaston toinen erityisopettaja, jonka työn painopiste on huolehtia ensimmäisen vuoden erityisopiskelijoiden tarpeista.

Tein pohjatyötä kartoituspalaveria varten luomalla karkean kaavion erityisopetuksen toiminnoista. Pohjakaavion avulla pääsimme nopeasti itse asiaan ja yhdessä teimme lopullisen kartoituksen erityisopetuksen toteutuksesta. Toiminnot on esitetty graafisessa muodossa kuvio 10.

Myllytullin tekniikan osaston erityisopetuksen toteutus

Kuvio 10. Erityisopetuksen toteutus tekniikan osastolla

6.2 Opiskelijakyselyn tausta

Kyselyyn osallistui OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osaston erityisopiskelijoita (n=27) kymmenestä eri ryhmästä, joilla on HOJKS ja kokemusta tekniikan osastolla opiskelusta yli vuoden ajalta. Opiskelijoiden opinnot suuntautuvat joko ICT- tai elektroniikka-asentajan tutkintoon. Kysely toteutettiin syksyllä 2015, viikon 39 aikana.

Kysely sisälsi 22 pääkysymystä opintojen tukimuodoista ja niiden kehittämisestä. Pääkysymykset olivat kyllä/ei- tyyppisiä, monivalintaisia tai avoimia. Avoimiin kysymyksiin vastaukset annettiin kirjallisesti. Osaan pääkysymyksiä sisältyi kaksi tarkentavaa lisäkysymystä riippuen annetusta vastuksesta. Käytännössä kyselyyn osallistujien kysymyspolku muotoutui vastaajien kokemuspohjan mukaan.

Kyselyn kysymykset pohjautuvat OSAOn opetussuunnitelmien yhteisessä osassa olevaan ohjeistukseen erityisopetuksen järjestämisen periaatteista ja toteutuksesta, jotka ovat esillä luvussa 3.3. Kysymysten selkeydestä ja ymmärrettävyydestä sain ohjeita erityisopettajakollegalta. Lisäksi testasin kyselyn etenevän ja kysymysten toimivuuden kolmen vapaaehtoisen voimin. Samalla minulle tuli arvokasta kokemusta kyselyn käsittelystä.

Kerroin jokaisen kyselyyn osallistujalle kyselyn tarkoituksen ja tavoitteet henkilökohtaisessa tapaamisessa tai puhelimen välityksellä. Itse kyselyyn osallistuminen tapahtui sähköpostikutsun välityksellä ja kysely suoritettiin verkossa. Vastaminen oli mahdollista työhuoneeni läheisessä luokkahuoneessa, jolloin minulla oli helppo tarvittaessa ohjeistaa kyselyyn liittyviä epäselvyyksiä. Käytännössä kysely sujui varsin jouhevasti ja siihen vastaamiseen meni aikaa noin 20 minuuttia.

6.3 Opiskelijakyselyn tulokset

Kyselyn tulokset käsitellään kyselylomakkeen kysymysten mukaisessa järjestyksessä. Valintakysymysten tulokset on esitetty havainnollisena ympyrädiagrammina. Avointen kysymysten ja valintakysymysten vastuksia on analysoitu kirjallisessa muodossa.

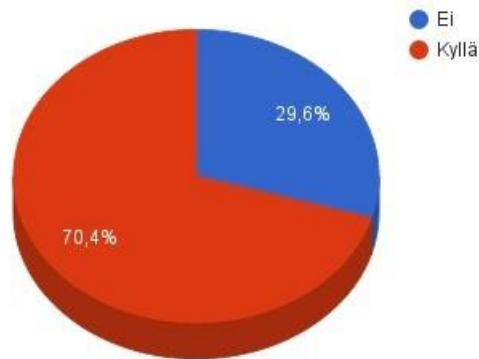
Kyselyyn osallistuneista yli puolet opiskeli kolmannella vuosikurssilla (Kuvio 11). Toisen ja neljännen vuosikurssin opiskelijoita vastaajista oli molemmista ryhmistä noin neljäsosa. Tutkimuksessa ei ollut mukana ensimmäisen vuoden opiskelijoita, koska heidän kokemus oppilaitoksen toiminnoista oli varsin vähäinen ja HOJKS suunnitelman laatiminen heidän osaltaan alkuvaiheessa.

Kuvio 11. Opiskelen seuraavalla luokalla

Kuvion 12 kertoo, että suurella osalla oppilaista on kokemusta tilanteista, joissa oppitunnin aikana on ollut kaksi opettajaa. Opiskelijoille, joilla oli kokemusta kahden opettajan järjestelystä, esitettiin lisäkysymys, jolla selvitettiin missä tilanteissa kahden opettajan tuki on auttanut opiskelijaa. Opiskelijat kokivat saaneensa apua vaikeiden ammatillisten ja yhteisten asioiden opiskeluun. Isoissa ja levottomissa ryhmissä toinen opettaja rauhoittaa tilannetta ja opiskelijat kertoivat saaneensa helpommin tukea kun yhden opettajan aika ei riitä kaikille opiskelijoille.

2. Osalla oppitunneistani on ollut kaksi opettajaa?

Kuvio 12. Osalla oppitunneistani on ollut kaksi opettajaa.

2a. Kerro, missä tilanteissa kahden opettajan tuki on auttanut sinua?

Siinä kun kaikilla on ollut jotain ongelmia nii saa sitten helpommin jeesiä

"Olen suorittanut tämän alan opintoja aiemmin ja olen aloittanut opiskelut uudestaan. Kahden opettajan tukea olen saanut mm. kun ollaan katsottu mitä kursseja olen jo käynyt ja mitä vielä pitää suorittaa, ja muutenkin apua olen saanut koko tässä prosessissa.

Myös olen saanut tunneilla apua mukavan helposti, kun on ollut kaksi opettajaa."

no siinä että yksi opettaja ei voi auttaa montaa kerralla

kahden opettajan tukea ei ole tarvinnut mihinkään erikoisiin avuntarpeisiin.

Kun toisen opettajan opetus ei ole auttanut

Tilanteissa joissa yhden opettajan henk. koht. tuki ei ole yksinkertaisesti riittänyt

Ammattiaineissa ja saa nopeammin apua kun on kaksi opettajaa.

jos toinen opettaja on tauolla niin toinen voi auttaa

saanut nopeammin apua

Aina silloin tällöin kun monella muullakin on ollut ongelmia tehtävien kanssa.

kaikessa

Esimerkiksi työnteossa

jos luokassa on ollut paljon oppilaita ja levottomuutta opettaja ei ehdi yksin auttamaan kaikkia oppilaita.

Silloin kun tehtävä on ollut haastava tai en ole ymmärtänyt kunnolla tehtävänantoa. niin silloin opettajien tuki on auttanut tehtävien tekemisessä.

Silloin kun ei yhden opettajan apu ole riittänyt

Se on nopeuttanut kurssin etenemistä kun on apu paremmin saatavilla. Toinen opettajista voi olla hyvinkin kiireinen ison ryhmän kanssa.

Siinä oli vähän vaikeampia matemaattisia kohtia, ja oskilloskoopin lukemisessa. Silloin tunnilla oli kaksi opettajaa.

Seuraavalla lisäkysymyksellä selvitettiin, miten kahden opettajan tukimuotoa tulisi kehittää. Vastauksissa toivottiin, että kahden opettajan tukimuotoa käytettäisiin enemmän, jos ryhmän koko kasvaa suureksi. Moni vastaaja toivoi opettajilta lisää aktiivisuutta oppilaiden neuvomiseen, auttamiseen ja kohtaamiseen. Noin puolet vastaajista oli tyytyväisiä nykyiseen järjestelyyn tai eivät osanneet sanoa parantamisalueita.

2b. Miten kehittäisit kahden opettajan tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

eipä siinä oikee oo varmaa mitään kehittämistä

en tiedä

sellaiselle ei ole tarvetta. opettajia on vain joskus kaksi.

Että opettajat olisivat aktiivisempia. Osa opettajista ei opeta aihetta naamatusten ollenkaan, mutta sen sijaan käskevät oppilaiden katsoa moodlesta.

Nykyinen malli toimii hyvin.

Hankkisin uudet opettajat

en tiedä

En osaa sanoa.

ei ole mitään parannettavaa

että opettajaiset huomioisi avun tarpeen ilman sanomistakin

onhan se aina parempi jos on toinenkin opettaja jolta kysyä neuvoja.

No ne auttaisi tehtävän tekemisessä ja antaisi ohjeita

"siten että opettajat kävisivät kyselemässä miten tehtävä etenee ja onko siinä joku vaikea kohta jota en ymmärrä tai osaa.

ja että he mieltisivät kanssani tehtävään ratkaisua erikanteilta."

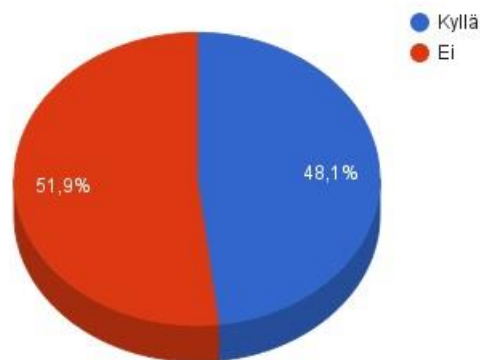
Minun mielestä ei mitenkään. Se on toiminut mielestäni hyvin.

Pitäisi olla enemmän kahden opettajan tukimuotoa mikäli luokka koko paisuu suureksi.

Jos on isoja opiskelija ryhmiä, niin silloin opetusta saisi paremmin jos olisi kaksi opettajaa.

Kuvion 13 mukaan opiskelijoista noin puolella on kokemusta pienryhmässä opiskelusta. Lisäkysymyksellä kartoitettiin niitä tilanteita, joissa pienryhmä opiskelu on auttanut opiskelijaa. Vastauksista nousi tärkeimmäksi asiaksi keskittymiseen liittyvät ongelmat. Pienryhmässä opiskelleista oppilaista 80 % kertoi tukimuodon auttaneen keskittymisessä. Lopuilla vastaajista pienryhmä työskentely oli auttanut muutoin ymmärtämään asioita paremmin.

3. Olen opiskellut pienryhmässä?

Kuvio 13. Olen opiskellut pienryhmässä.

3a. Kerro, missä tilanteissa pienryhmässä opiskelu on auttanut sinua?

helpompi keskittyä

Opettaja on pystynyt keskittymään oppilaihin paremmin

Minulla on keskittymishäiriö jonka takia pienryhmässä opiskelu on helpompaa. Vähemmän häiriöitä.

On ollut helpompi keskittyä kuuntelemaan opettajaa kun ei ole ollut muuta hälinää.

Esimerkiksi matematiikassa, pienemmässä ryhmässä pystyy keskittymään paremmin ja avun saantikin on nopeampaa

Pienryhmässä opettaja kerkeää paremmin neuvomaan jos sitä tarvitsee

Olen saanut edetä rauhassa.

Siinä tilanteessa, kun aine on ollut minulle vaikea, niin pienemmässä ryhmässä kävimme aineen asioita hitaammin läpi, jotta ymmärsimme asian kunnolla.

Matikan harjoituksissa on auttanut keskittymään tehtäviin paremmin

Siinä että on pystynyt keskittymään paremmin tehtäviin kuin isossa ryhmässä, ja oppinut paremmin.

Olen saanut tarkalleen opastusta asiassa jossa ison ryhmän opettaja ei ole pystynyt kiireiltään neuvomaan. Lisäksi luokan muut jäsenet eivät pääse herkästi häiritsemään.

Nykyiseen pienryhmätyöskentelyyn oli tyytyväisiä 70 % vastaajista. Kehittämiskohteina nähtiin opettajien selkeä ja perinpohjainen aiheen käsittely pienissä osissa ja riittävän rauhallisesti. Selkeäkielisiä oppimateriaaleja toivottiin lisää, joko kirjoina tai verkkomateriaaleina. Opettajan kohtaamisen taitojen merkitystä myös korostettiin.

3b. Miten kehittäisit pienryhmässä opiskelua, että se palvelisi sinua paremmin?

Nykyinen pienryhmä työskentely on sujunut hyvin.

Palvelu on aina pelannut erittäin hyvin (ei tarvitse kehittää)

Opettaja kuuntelisi oppilasta ja neuvoo perinpohjaisesti jos oppilas ei ymmärrä tehtävää.

Siten, että jos aihe on pitkä, niin se jaoteltaisiin pienempiin osiin, jotta yhden asian oppisi paremmin. Eikä asioita mentäisi liian nopeasti läpi, jotta pysyisin asiassa mukana.

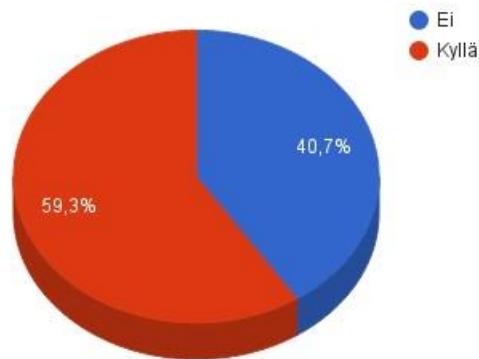
Että pienryhmä pysyisi pienryhmänä

Ihan hyvä näin

Saisi olla ehkä enemmän kirjoja tai oppimiseen luotuja dokumentteja tarjolla verkon kautta joka korvaisi kirjan ja olisi myös tarpeeksi selkokielen.

Opiskelijoista lähes 60 % (kuvio 14) on saanut päättää opiskeltavasta aiheesta tavoittelemansa taitotason (T1, H2 tai K3). Tukimuodon avulla opiskelija voi suoraan vaikuttaa omaan oppimiseen. Itsemääräämisoikeuden lisääntyminen koettiin motivoivaksi ja lisäävän itsearvioitukykyä. Lisäksi se mahdollistaa opiskelu-kuormituksen säätelyn.

4. Olen saanut itse päättää opiskeluni tavoitetason?

Kuvio 14. Olen saanut päättää opiskeluni tavoitetason.

4a. Kerro, missä tilanteissa tavoitteellinen opiskelu (T1, H2, K3) on auttanut sinua?

Kun olen suorittanut kursseja, jotka ovat jääneet aiemmista opiskeluistani. Olen voinut päättää parhaakseni, haluanko kohottaa arvosanaa vai olenko tyytyväinen tulevaan.

Opettanut itsearviointikykyä

esimerkiksi ammattitehtävissä olen saanut tehdä sen määrän tehtäviä mitä tarvitsin kyseiseen arvosanaan

3 on ollut tavoitteena joka aineessa ja niin sanotusti motivoinut tekemään tehtäviä

H2 sitä olen yrittänyt saada kokeista, harjoitustöistä ja opinnäytetöistä.

Kun se päämäärä on asetettu ja se tuntuu itsestä sopivalta, motivaatio tulee riittämään sen takia kun se ei ole niin henkisesti rasittavaa verrattuna täydelliseen lopputulokseen, joka osaa uuvuttaa henkilön herkästi. Kun tietää, että saa edetä oman tahdin, motivaation ja tietämisen mukaan.

Tavoitteellisen opiskelun kehittämiskohteina nähtiin arvosanatavoitteiden tarkempi esittely opintojakson alussa. Itsenäisen opiskelun rinnalla koettiin opettajan tuki tärkeänä opetettavaan asiaan ja opiskelun aikataulutuksesta huolehtimiseen. Opettajan rooli on toimia ohjaajana, joka motivoi opiskelijoita.

4b. Miten kehittäisit tavoitteellisen opiskelun tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Siten että käytäisiin läpi tehtävät mitä kyseiseen arvosanaan tarvitsen.

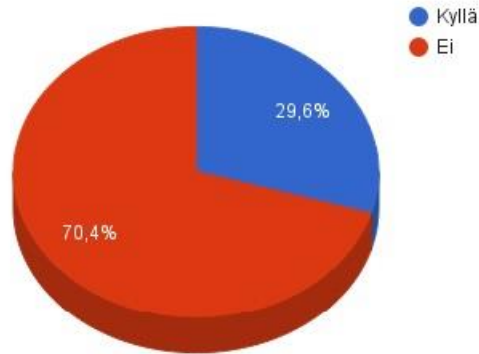
Enemmän aikaa työtekemiseen ja turhat asiat pois tieltä.

En tarkalleen tiedä. Mutta opiskelijoille saisi olla enemmän motivointi-tunteja ja se että opiskelija tietää että kaikella ei olisi kiire. Ellei he itse tahalleen pitkitä asioita.

Jos opettajat selittää asiat tarkemmin ja ois hyvä jos luokassa on joskus avustaja, ei tarvi aina olla koska jotkut tehtävät on helppoja mutta mennee paljon aikaa. loput se on itsestä kiinni :)

Kuviosta 15 nähdään, että noin 30 % oppilaista on kokemusta ohjaajan tai ammattimiehen tuesta. Ammattimies tai ohjaaja on tukenut opiskelijaa käytännön asioissa neuvomalla ja auttamalla. Selkeitä kehittämiskohteita opiskelijat eivät osanneet mainita tähän tukimuotoon.

5. Osalla oppitunneistani on ollut ohjaaja tai ammattimies tukena opintojen suorittamisessa?

Kuvio 15. Ohjaaja tai ammattimies mukana opinnoissa.

5a. Kerro, missä tilanteissa ohjaaja tai ammattimies on auttanut sinua?

He ovat pystyneet havainnollistamaan käytännön asioita.

Selittävät kaiken ytimekkäämmin.

silloin kun on tarvinnut apua jossain tehtävässä

jos olen kysynyt neuvoa.

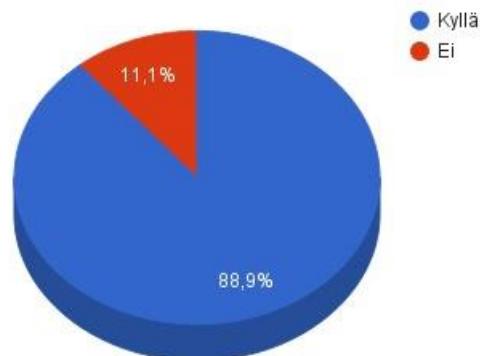
Suurimmaksi osaksi jos en ole työtä osannut tehdä niin ohjaaja on auttanut

Kuvio 16 osoittaa, että lähes 90 % opiskelijoista on käynyt keskustelua opinnoistaan ryhmäohjaajan, opettajan tai erityisopettajan kanssa. Tavoitteena on, että kaikki erityisopiskelijat keskustelisivat opintojen etenemisestä useita kertoja opiskeluaikana. Asiaa voisi selittää tilanteen, jossa kyselyyn osallistujalle on juuri laadittu HOJKS ennen kyselyyn osallistumista. Näissäkin tilanteissa opiskelijan kanssa käydään läpi perinpohjaisesti opintojen tilanne ja mahdolliset tukitoimet, mitä oppilaitos voi tarjota opintojen etenemisen.

Merkittävin asia, jota keskustelut ovat avanneet opiskelijalle, on ollut tietoisuuden lisääntyminen omasta opiskelutilanteesta. Tätä mieltä oli kaksi kolmasosaa vastanneista. Tilannearvion pohjalta on voitu laatia suunnitelma opintojen etenemiseen. Näissä tilanteissa puhutaan usein yksilöllisistä opintopoluista, joita eri tukimuodot mahdollistavat.

Keskustelujen kautta opiskelijalla on ollut mahdollisuus avautua opintojen suorittamiseen vaikuttavista asioista. Lisätietoisuus on mahdollistanut opintojen suunnittelua ja lisännyt ymmärrystä opiskelijan opintovaikeuksiin. Noin 18 % opiskelijoista ei kokenut keskustelujen auttaneen opintojen suorittamisessa.

6. Olen käynyt keskustelua opinnoistani ryhmänohjaajan, opettajan tai erityisopettajan kanssa?

Kuvio 16. Opiskelija on keskustellut opinnoista ryhmänohjaajan, opettajan tai erityisopettajan kanssa.

6a. Kerro, missä tilanteissa keskustelu opinnoistasi on auttanut sinua?

Kun ollaan selvitetty opintojeni tilaa. Mm. poissaolot, käydyt / tulevat kurssit.

Tavoitteiden saavuttaminen on edistynyt keskusteluilla huomattavasti.

Auttanut minua katsomaan, että mikä tilanne minulla on opiskelun suhteen.

Saanut rästit sovittua

Olen kuunnellut missä olen menossa ja tietoinen asioista jota pitää tehdä.

No ensimmäinen keskustelu herätti siihen että niitä töitä pitää tehdä että pääsee luokalta

Siinä kun olemme käyneen tehtäviä läpi mitä olemme tehneet ja mitä oli kesken tai tekemättä. ja keskustelimme siitä miten saisin tehtävät tehdyksi.

*Rästiin jääneissä tehtävissä. Se on auttanut huomaan, että mitä mi-
nulla on rästissä ja miten hoidan ne pois.*

*Helpottanut rästien suorittamista kun pystyy puhumaan niistä ja
etukäteen suunnitella niiden varalle.*

*on saanut selvyyden joihinkin asioihin, ja että saako erityisopetusta
ja miten opiskelut etenee*

*Se auttaa eniten siinä että tietää sen jälkeen että missä mennään,
että tietää miten edetä.*

Tukimuotona keskustelu opintojen tilanteesta ja sitä kautta tuen suunnittelu koe-
tiin hyvin positiiviseksi ja moni opiskelija kertoi sen toimivan nykyisellä menetel-
mällä. Kehittämiskohteena tuli esille psykiatrisen tuen tarpeen tunnistaminen ja
ohjaaminen opiskelijahuollon piiriin. Pedagogisella henkilökunnalla tulisi olla
herkkyyttä tunnistamiseen ja sen kautta myös ohjaamiseen oikean palvelun pii-
riin, joka auttaa parhaiten opiskelijaa. OSAOlla on tarjolla psykologin palveluja
opiskelijoille.

6b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

tukimuoto toimii.

ei ole kehitettävää

ei tule mieleen mitä voisi parantaa

Koen että nykyinen systeemi on hyvä sellaisenaan

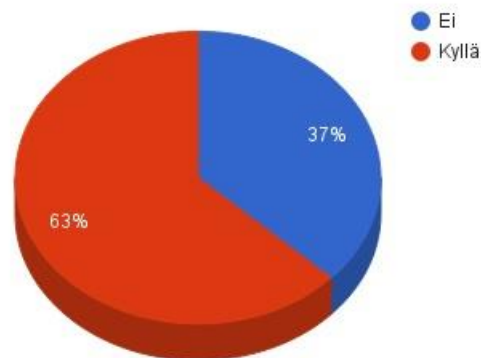
*Opiskelijalle pitäisi olla tarvittaessa myös psykiatrista tukea jos hä-
nestä itsestään tuntuu että pohja tippuu alta tai tuntuu ettei kestä
kaikkea. Siinä tapauksessa saisi olla parannettavaa.*

*Oma työskentely, rauha ja aikataulu. Joskus ei pää kestä heräilyä
ja työtä koululla tiettyjen vapaa ajan asioiden takia, niin olisi paljon*

parempi tehdä töitä myös kotona, mikäli semmoinen oppilaalta onnistuu. Eli ymmärrystä ja päänaukomista vähemmälle eikä asettaa ressaantuneelle oppilaalle lisää paineita oppimisen suorittamiseen

Kuvio 17 osoittaa, että 63 % opiskelijoista on opiskellut työpainotteisesti luokassa tai yrityksessä. Opiskelijat suhtautuvat vastauksissa hyvin positiivisesti tekemisen avulla tapahtuvaan oppimiseen. Sen uskottiin auttavan työelämään siirtymisessä ja valmentavan työelämän haasteisiin. Lisäksi työn kautta opiskelu koettiin mielekkäämmäksi kuin teoriaopinnot. Opiskelijoiden mielestä tekemällä oppiminen mahdollistaa joustavan omaan tahtiin tapahtuvan opiskelun ja työtapana it-sessään se auttaa keskittymään opittavaan asiaan.

7. Olen opiskellut työpainotteisessa luokassa tai yrityksessä?

Kuvio 17. Opiskelija on opiskellut työpainotteisesti.

7a. Kerro, missä tilanteissa työpainotteinen opiskelu on auttanut sinua?

Työpainotteinen opiskelu tulee auttamaan minua työelämässä. Uskon että helpompi on oppia uusia asioita, kun niitä myös pohjustaan työpainotetussa opiskelussa.

Siinä voi hieman valmistautua työelämään

Oppinut paremmin asiat tekemällä

Olen enemmän tekemällä oppiva oppilas, joten kurssit jotka ovat työpainotteisia sopivat minulle parhaiten.

Ammattiaiineissa on ollut työpainotteista opiskelua, tekemällä on oppinut hyvin.

Esimerkiksi viime vuonna kun olin topissa kaksi kuukautta opin huomattavan paljon.

keskittymisessä

Olen oppinut paremmin asiat tekemällä kuin teorialla.

Omasta mielestä työn tekeminen käytännössä opettaa enemmän kuin teoria eli oppinut enemmän

*Harjoitustyöt ovat paljon mielenkiintoisempia kun teoriatunnit vaikka ei ole teoriatuntien kanssa ongelmia. Plussana että pääsee etene-
mään omaan tahtiin.*

Tekemisestä oppii varmaan paremmin mitä teorian lukemisesta.

Tekemällä oppimisen kehittämiskohteena tuotiin esille valinnan mahdollisuuden lisääminen käytännön töissä. Valinnan mahdollisuuden lisääntyminen motivoi ja auttaa oppimisen innon ja ilon säilymistä kuten osiossa 5.3. mainitaan. Opiskelijat toivoivat työssäoppimista enemmän. Samoin toivottiin lisää aikaa harjoitusten perehtymiseen ja tekemiseen.

7b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Mielestäni olisi hyvä katsoa, mikä aihe opiskelijaa kiinnostaa ja antaa siihen mahdollisuus panostaa, antamalla kyseisen aiheen käytännön töitä.

Enemmän näitä!

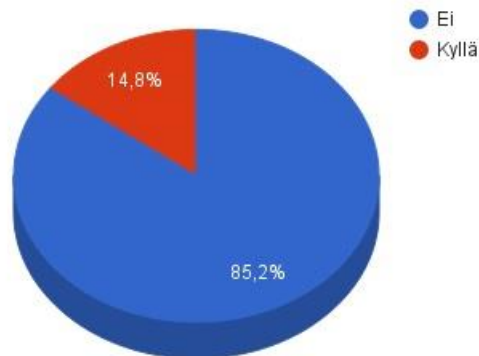
Enemmän työharjoittelua

Tässä taas jos olisi aikaa enemmän, niin voisi perehtyä harjoituksiin enemmän.

Se on hyvä tällaisenaan.

Kuvio 18 mukaan yksilöllisten opetusjärjestelyin on opiskellut yli 85,2 % opiskelijoista. Ne ovat auttaneet opiskelijaa saamaan opintonsa valmiiksi ja valmistumaan määräajassa. Järjestelyiden avulla on mahdollistettu tavoitteellinen ja omaan tahtiin tapahtuva opiskelu, joka on rauhoittanut opiskelijan mieltä ja antanut uskoa opintotavoitteiden saavuttamiseen.

8. Olen opiskellut yksilöllisten opiskelujärjestelyjen mukaisesti?

Kuvio 18. Opiskelija on opiskellut yksilöllisten opiskelujärjestelyiden mukaisesti.

8a. Kerro missä tilanteissa yksilölliset opiskelujärjestelyt ovat auttaneet sinua?

Kun ollaan katsottu mitkä opinnot minun pitää suorittaa ennen valmistumistani.

Saa sinällänsä opiskeltua rauhassa ja omaan tahtiin. Saa kaiken tuntumaan niin että aikaa riittää enemmän asioiden tekemiseen eikä kiire tunnu painavan lainkaan.

Kun on saanut kotona tehdä tehtäviä rauhassa, nii ne ovat sujuneet

Yksilöllisten opiskelujärjestelyiden kehittämisessä opiskelijat toivoivat lisää erilaisia vaihtoehtoja toteutukseen. Hitaasti opintojaan eteenpäin vieville opiskelijoille toivottiin tukimuotona hienovaraista patistelua opintojen suorittamiseen.

8b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Näitä vähän niin sanottuja ikuisia opiskelijoita olisi hyvä hieman painostaa. Muuten yksilöllinen opiskelujärjestely on hyvä asia.

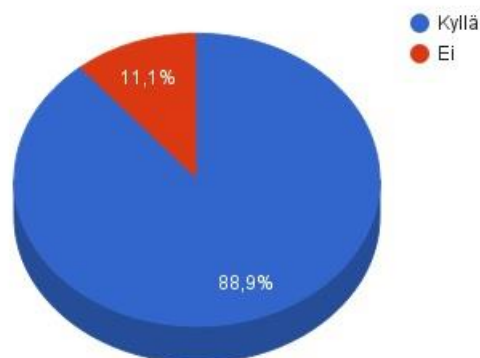
Enemmän vaihtoehtoja erilaisiin opiskelujärjestelyihin

Kuvio 19 kertoo, että lähes 90 % kyselyyn vastanneista opiskelijoista on suorittanut keskeneräisiä opintoja tai hylättyjä kursseja oppipajassa. On hyvä, että opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa opintojaan loppuun oppipajassa. Toisaalta

opiskelijalle tarjottava tuki tulisi olla reaaliaikaista ja auttaa opiskelijaa selviytymään suorituksen alla olevista opinnoistaan. On huolestuttavaa, että näin suurella määrällä opiskelijoita jää opintoja rästiin. Tekemättömät opinnot ja työt saattavat painaa mieltä ja aiheuttaa sitä kautta lisäongelmia. Asia on vakava siinäkin mielessä, että HOJKSin tarkoitus on auttaa opiskelijaa opintojen suorittamisessa. Oppilaitoksen velvollisuus on huolehtia laadukkaasta tuesta ja opiskelijan velvollisuus on osallistua sekä opiskella päätoimisesti.

Opiskelijoiden mukaan rästipaja on auttanut kertaamaan ja suorittamaan keskenräisiä opintoja omaan tahtiin. Oppipaja työskentelyn etuna kerrottiin olevan rauhallinen työskentelyilmapiiri ja erittäin hyvä opettajien tuki asioiden opiskeluun. Pienryhmissä opettajalla on enemmän aikaa ohjata yksittäistä opiskelijaa, toisaalta opettajalta vaaditaan enemmän kompetenssia huolehtia jokaisen opiskelijan yksilöllistä tarpeista, sillä oppipajassa suoritettavien aiheiden kirjo on laaja. Tämän lisäksi opiskelijoiden erilaiset oppimisvaikeudet asettavat omat haasteensa.

9. Olen suorittanut rästejä/hylättyjä kursseja oppipajassa?

Kuvio 19. Opiskelija on suorittanut rästejä tai hylättyjä kursseja oppipajassa.

9a. Kerro, missä tilanteissa oppipajassa työskentely on auttanut sinua?

Kerrataan vaikea asia selväksi yhdessä

Hyvä että saa rästejä tehtyä

Kun olen jäänyt jossain asiassa jälkeen. Oppipajassa sitten olen voinut kerrata asioita.

Opettajalla on ollut aikaa auttaa enemmän ammatti ja attoaineissa

Se on auttanut saamaan muita kiinni tehtävissä.

Pääsee eteenpäin rästeissä.

Olen saanut tehdä tekemättömiä tehtäviä rauhassa.

Siinä kun tehtäviä oli paljon tekemättä, niin pajaa pitävän opettajan kanssa sain paljon tehtäviä tehdyksi, josta oli hyötyä koska opettaja kävin kyselemässä tehtävän sujumista ja tuli auttaa kun en osannut jotain tehtävän kohtaa.

Oma tahti ja rauha. Myös se että niihin rästeihin/hylättyihin saa tarvittaessa apua.

Siinä kun on voinut työskennellä siellä ja kysyä apua tarvittaessa

Rauhaisa paikka tehdä asioita ja asiat hoituu

Yleisesti oltiin tyytyväisiä nykyiseen oppipajatoimintaan ja se koettiin toimivaksi tukimuodoksi. Oppipajan ajankohtana koulupäivän loppu ei ollut opiskelijoiden mielestä paras vaihtoehto. Parannusehdotuksena esitettiin erillisten rästipäivien järjestämistä, jolloin olisi paremmin opiskeluvoimia paneutua rästiopintoihin, jotka monesti ovat opiskelijalle niitä vaikeimmasta päästä olevia aiheita.

9b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Tukimuoto toimii.

Omasta mielestä ei ole koskaan mukava mennä rästipajaan koulun jälkeen väsyneenä kun haluaisi kotiin jolloin yleensä jää menemättä sinne. Jos esim. joitain päiviä varattaisiin rästien tekemiseen voisi auttaa kaikkia rästeissä

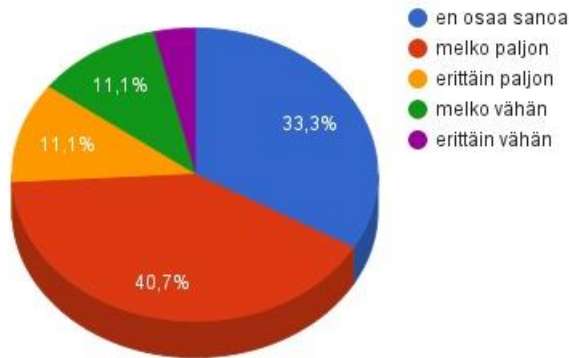
Se on hyvä sellaisenaan.

*Annetaan opiskelijan tehdä hommat rauhassa omaan tahtiin eikä asettaa liikaa paineita ja tehtävät/rästit sovellella opettajalle kuin oppilaalle sopivaksi ja mukavaksi eikä pyydetä mitään mahdotto-
muuksia*

Kuvio 20 osoittaa, että opiskelijoista 51,5 % oli saanut opintoihinsa yksilöllistä ja monipuolista tukea erittäin paljon tai melko paljon. Erittäin vähän tai melko vähän tukea oli saanut 15,2 %, kolmasosa vastanneista ei ottanut kantaa asiaa. On hyvä

asia, että yli puolet opiskelijoista kokee saaneensa yksilöllistä ja monipuolista tukea ja vain pieni joukko opiskelijoista kokee tuen saannin vähäiseksi.

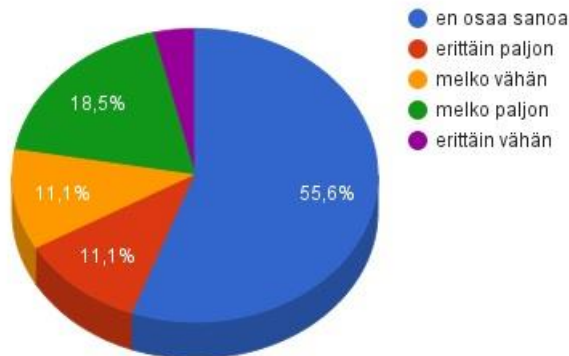
10. Olen saanut opintoihini yksilöllistä ja monipuolista tukea?

Kuvio 20. Opiskelija on saanut opintoihinsa yksilöllistä ja monipuolista tukea.

Kuvio 21 kertoo, että opiskelijälähtöistä tukea oli saanut paljon tai erittäin paljon vastaajista 29,6 %. Vähän tai erittäin vähän tukea oli saanut 14,8 %. Vastaajista yli puolet (55,6 %) ei osannut ottaa kantaa asiaan. Asiaan kantaan ottaneista kaksi kolmasosaa on saanut opiskelijälähtöistä tukea. Tulosten perusteella toimintaan jään parannettavaa. Toisaalta suuri en osaa sanoa vastausten määrä heittää varjon tulosten analysoinnille.

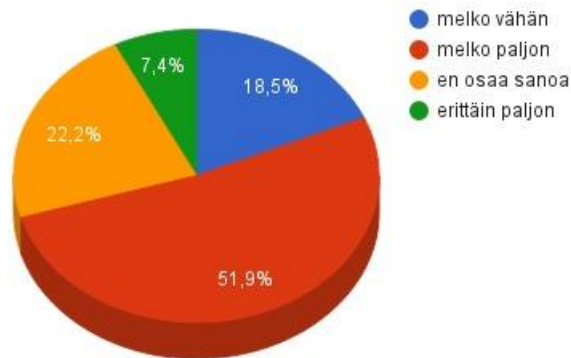
11. Olen saanut opiskelijälähtöistä tukea, jossa toimitaan yhdessä opiskelijan kanssa?

Kuvio 21. Opiskelija on saanut opiskelijälähtöistä tukea.

Tuen ennakointi ja oikea-aikaisuus näkyy kuviossa 22. Opiskelijoista 59,3 % koki, että tuki on ollut ennakoivaa ja oikean aikaista. 18,5 % vastaajista koki sen olleen melko vähäistä. Kantaa ottamattomien määrä oli 22,2 %. Yllättävää on, että kukaan vastaajista ei kokenut tuen olleen erittäin vähäistä. Toiminnan kannalta tulosta voidaan pitää hyvän, kertoohan se, että opiskelijat saavat tukea ennakoivasti ja oikeaan aikaan. Hyvästä tuloksesta huolimatta toimintaan jää paljon parannettavaa. Niistä tarkemmin luvussa 7

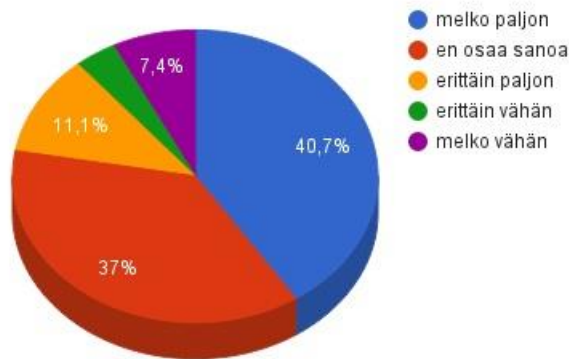
12. Saamani tuki on ollut ennakoivaa ja oikea-aikaista?

Kuvio 22. Opiskelija on saanut ennakoivaa ja oikea-aikaista tukea.

Tuen suunnitelmallisuudesta kertoo kuvio 23. Vastaajista 51,8 % oli saanut paljon tai melko paljon suunnitelmallista tukea. Vähän tai erittäin vähän tukea oli saanut 11,1 % opiskelijoista. En osaa sanoa osuus on 37 %. Vastausten perusteella voidaan vetää johtopäätös, että opiskelijat kokivat annettavan tuen olevan suurelta osin suunnitelmallista. Oppilaitoksen tavoitteena on, että kaikki annettava tuki on suunnitelmallista. Tämä näkökulma tulee pitää mielessä niin lyhyt kuin myös pitkäaikaisissa tukimuodoissa. Nopeastikin reagoitavissa tilanteissa tuen toteutuksen tulee olla suunnitelmallista ja oppilaitoksen toimintaan hyvin nivoutuvaa, huomioiden opiskelijan yksilölliset tarpeet.

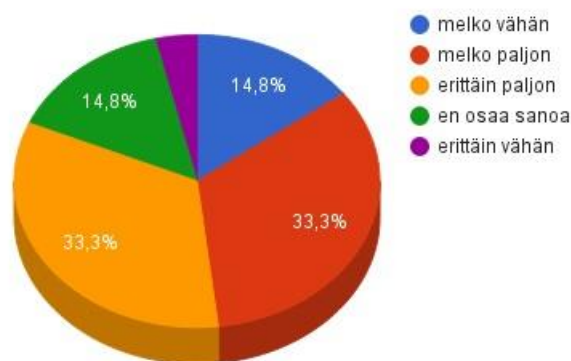
13. Opintoihin saamani tuki on ollut suunnitelmallista?

Kuvio 23. Opiskelijan saama tuki on ollut suunnitelmallista.

Kuvion 24 mukaan opiskelijoiden saama tuki ollut joustavaa 66,6 % mielestä. Vastaajista 18,5 % kokee tuen olleen joustamaton. Kommentoimattomien osuus vastaajista on 14,8 %. Tulokset kertovat, että merkittävän enemmistön mukaan heidän saama tuki on joustavaa.

14. Opintoihini saamani tuki on ollut joustavaa?

Kuvio 24. Opiskelijan saama tuki on ollut joustavaa.

Kuvio 25 osoittaa, että 66,6 % vastaajista kokee tuen olleen positiivista ja kannustavaa. Opiskelijoista 14,8 % kokeen tuen olleen melko vähän tai erittäin vähän positiivista ja kannustavaa. Vastaajista 18,5 % ei ota kantaa asiaan. Tulokset

kertovat, että tuki on suurelta osin kannustavaa ja positiivista. Tämän tutkimuksen havainto on positiivinen, kun peilataan sitä luvussa 5.3 esitettyyn käsitykseen oppimisen innon ja ilon säilyttämisestä.

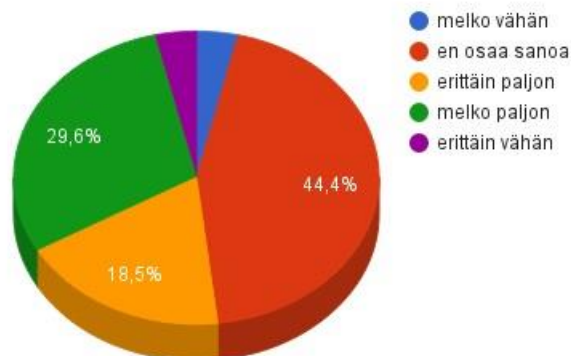
15. Saamani tuki on ollut positiivista ja kannustavaa?

Kuvio 25. Opiskelijan saama tuki on ollut positiivista ja kannustavaa.

Kuviosta 26 nähdään, että opiskelijoiden saama tuki on ollut 48,1 % mielestä ratkaisukeskeistä. Vastaajista 7,5 % kokee tuen olleen melko tai erittäin vähän ratkaisukeskeistä. Kommentoimattomien osuus vastaajista on 44,4 %. Tulosten mukaan annettu tuki on ollut ratkaisukeskeistä.

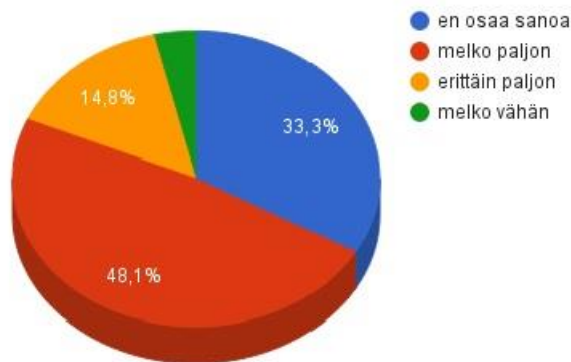
16. Opintoihini saamani tuki on ollut ratkaisukeskeistä

Kuvio 26. Opiskelijan saama tuki on ollut ratkaisukeskeistä.

Kuvio 27 kertoo, että 62,9 % vastaajista oli saanut tarpeeksi tukea opintoihinsa. Melko vähän tukea oli saanut 3,8 % opiskelijoista. Vastaajista 33,3 % ei ota kantaa asiaan. Tulokset kertovat, että suurin osa opiskelijoista on saanut tarpeeksi tukea opintoihin. Tätä näkemystä vahvistaa se seikka, ettei kukaan vastaajista ollut kokenut saaneensa erittäin vähän tukea.

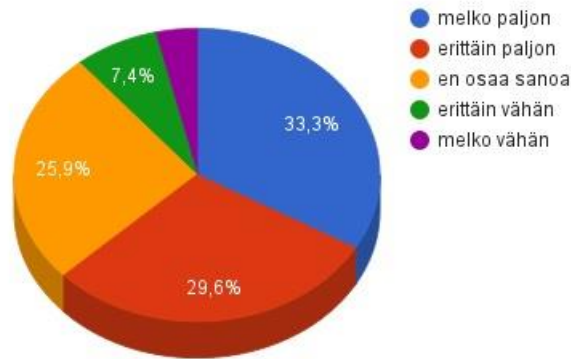
17. Olen saanut tarpeeksi tukea opintoihini?

Kuvio 27. Opiskelija on saanut tarpeeksi tukea opintoihin.

Kuvion 28 mukaan 62,9 % opiskelijoista on tuen avulla selvinnyt opinnoista paremmin. Vastaajista 11,2 % kokee, ettei tuesta ole ollut merkittävää hyötyä. Kommentoimattomien osuus vastaajista on 25,9 %. Vastausten perusteella voidaan vetää johtopäätös, että opiskelijoiden saama tuki on auttanut merkittävää joukkoa selviämään opinnoista. Tulos antaa uskoa siihen, että opiskelijoiden tukeminen kannattaa ja se tuottaa myöskin tuloksia.

18. Saamani tuki on auttanut minua paremmin selviämään opinnoista?

Kuvio 28. Opiskelijan saama tuki on auttanut selviämään opinnoista.

Kysymyksessä 29 selvitetään parasta tukimuotoa, joka auttaa opinnoissa. Oppilaiden mielestä parhaiten opintoja eteenpäin vie kannustava ja innostava auttaminen, eli oppimisen innon ja ilon säilyttäminen, jota luvussa 5.3 on käsitelty. Toisena merkittävänä tekijänä vastauksista nousi opintojen suunnittelu ja sopivan tasoisten tavoitteiden asettaminen. Asioiden yksilöllinen suunnittelu ja toteutus on tämän päivän arkea, luvussa 5.2 yksilölliset opintopolut, asiaa tuodaan esille. Pienryhmätyöskentely ja kaksi opettajaa opetustilassa ovat myös auttaneet opintoja eteenpäin. Vastauksissa mainittiin selkeiden ohjeiden ja hyvän opetuksen merkityksestä oppimisen onnistumisessa. Tätä näkemystä tukee luvun 5.5 asiat opetuksen ja oppimateriaalin selkeydestä. Käytännön tehtävät nähtiin hyvänä menetelmänä oppia uusia asioita. Kesken jääneiden opintojen osalta rästipaja koettiin hyväksi toiminnaksi.

19. Mitkä opintoihin liittyvät tukimuodot auttavat parhaiten opintoja eteenpäin?

kun opettaja antaa selvät ohjeet mitä pitää tehdä eikä käy monen ja pienen vaikean asian kautta läpi

se että opettajat on mukavalla päällä :)

mm. rästipaja.

Osaavat opettajat

Suorapuheisuus

realistisien tavoitteiden asettaminen ja niiden toteuttaminen

pienryhmä ja kaksi opettajaa

Käytännön tehtävät ovat helpompia entä teoria tehtävät

Auttaminen

Pienryhmät ovat auttaneet eniten

Opinnoista puhuminen ja ennakkoon suunnittelu mielestäni auttavat parhaiten.

Opiskelijan innostaminen ja sanomalla asiat suoraan mutta myös hellästi. Avun antaminen kädestä pitäen on paras keino lähestyä päämäärää.

Kannustavat ja auttavat

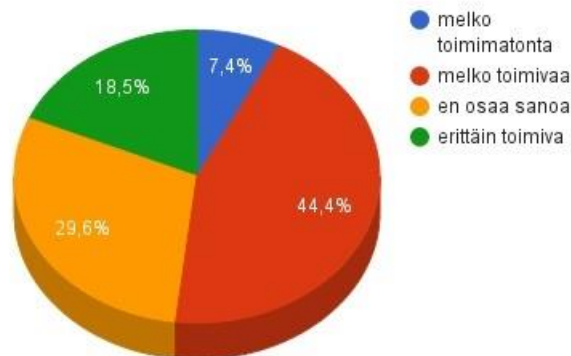
Kannustaminen, oma tahti työskentelyssä, ei tuoda liikaa paineita, ymmäretään oppilasta eikä laiminlyödä häntä heti valehtelijaksi ja ymmärrystä

Kuviossa 29 on esitetty opiskelijoiden arvio tuen toimivuudesta. Vastanneista 62,9 % kokee tuen olevan toimivaa. Melko toimimatonta se on 7,4 % mielestä, kukaan ei kokenut sen olevan erittäin toimimatonta. Vastaaajista 29,6 % ei kommentoinut asiaa.

Kysymyksellä 21 selvitettiin, miten tukea tulisi kehittää opiskelijan näkökulmasta. Vastaaajista suurin osa oli tyytyväisiä nykyiseen toimintaan, heidän mielestä järjestelmä toimii hyvin nykyisellään. Kehittämiskohteina tuotiin esille samoja asioita kuin aikaisemminkin kysymyksen 19 vastauksissa.

Tulokset kertovat, että erityisopiskelijoille suunnattu tuki toimii tekniikan osastolla suurelta osin hyvin ja siellä tehdään oikeita asioita oppilaiden hyväksi.

20 Miten arviot nykyistä opintoihisi liittyvän tuen toimivuutta?

Kuvio 29. Tuen toimivuus.

21. Miten kehittäisit opintoihin liittyvää tukea, jotta se auttaisi mahdollisimman paljon opiskelijaa?

opettajat ottaisivat huomioon yksilöllisesti henkilön ongelmat asiassa

Minusta nykyinen järjestelmä on suhteellisen toimiva, josta ei mitään suurta kannata mennä muuttamaan. Itse en osaa oikein sanoa mitään parannettavaa.

henkilökohtaista kaikille.

Toimii hyvin nykyisin.

Tuen pitäisi olla kannustavaa ja se myös yleensä onkin ollut kannustavaa.

antaa tukea niille oppilaille jotka sitä tarvitsee ja jotka jäävät jälkeen.

sellaista jossa opiskelijan kanssa käytäisiin yhdessä tukeen liittyviä asioita läpi ja mieltisimme yhdessä ratkaisua.

Jos minulla olisi valtaa, niin opintoihin liittyvään tukeen varataan päiviä rästien tekemiseen, eikä ainoastaan koulun jälkeen koska kukaan ei halua mennä silloin tekemään niitä.

En menisi muuttamaan mitään. Minun mielestäni systeemi on hyvä nykyisellään.

Jos minulla olisi valtaa niin opintoihin liittyvä tuki olisi joihinkin pienemmät luokkakoot

Kannustavaa ja se että opiskelija tietää että apua saa kysyä. Kysyvä ei tieltä eksy.

Mukava opettaja on aina paras tuki.

Viimeisessä kysymyksessä opiskelijoilla oli mahdollista kertoa opintojen tukemiseen liittyviä seikkoja vapaamuotoisesti. Palautteessa toivottiin opettajilta lisää ammattitaitoa opettamiseen ja opetusmenetelmiin. Opiskelijoiden motivaation puute nousi esille. Motivaatio on yksi tärkeimmistä asioista opiskelun onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Tulokset kertovat, että erityisopiskelijoille suunnattu tuki toimii monilta osin tekniikan osastolla hyvin ja siellä tehdään oikeita asioita oppilaiden hyväksi. Kehittämisen ja parantamisen alueita löytyy, niistä tarkemmin johtopäätökset kohdassa.

22. Asiat jotka haluan tuoda julki opintojen tukemisessa (vapaasana).

Hyviä hommia

Osa opettajista on mielestäni epäammattitaitoisia. Opettajan pitäisi osata nimenomaan opettaa eikä vaan kertoa oppilasta katsomaan tietoa muualta.

Motivaation puute on yleinen ongelma monella opiskelijalla. Mutta siinä ei auta muuta kun purra hammasta ja yrittää. Vaikka itsellä on hankala sitä noudattaa, loppujen lopuksi huomaa että se oli sen arvoista. Periksi ei saa antaa. Ja kaikki päättyy hyvin jos niin on itse päättänyt.

6.4 Teemahaastattelun toteutus ja tulokset

Järjestin Myllytulliin helmikuussa 2016 yhteisen teemahaastattelun, johon osallistuivat neljä erityisopettajaa oppilaitoksestamme ja erityisopetuksen asiantuntija erityisoppilaitoksesta. Neljän osallistujan substanssiosaaminen oli tekniikasta ja yhden ravintotaloudesta. Kaikilla osallistujilla oli pitkälinen kokemus opetusteh-

tävistä ja erityisopetuksen toteutuksesta. Keskustelun teemat oli lähetty osallistujille kaksi viikkoa aikaisemmin, mikä antoi hyvän mahdollisuuden valmistautua etukäteen aiheiden käsittelyyn. Tapaamisen teemoina olivat:

Laadukkaat oppimisympäristöt, jotka:

- motivoivat, kannustavat ja sitouttavat opiskelijoita
- hyödyntävät tietotekniikkaa
- mahdollistavat yksilöllisen etenemisen.

Vilkas ja antoisa keskustelu laadukkaista oppimisympäristöistä polveili oppimisen näkökulmista yksittäisten laitteiden ja välineiden hyödyntämiseen. Seuraavana on keskeisiä esiin tulleita asioita.

Oppimisympäristön ilmapiirin luomisessa opettajan rooli on keskiössä. Ensimmäinen asia on saada luottamus opettajien ja oppilaiden välille. Luottamuksen aikaansaamiseen menee aikaa. Rauhassa toisiin tutustuminen ja aito kohtaaminen ovat hyviksi havaittuja menetelmiä. Toisena tekijänä on terveen itsetunnon kasvattaminen kannustamalla ja positiivisella palautteella. Viimeisenä seikkana on itse asian oppiminen. Varsinkin nuorten erityisopiskelijoiden kanssa on syytä tehdä pohjatyö hyvin.

Nuoren ammatti-identiteetti rakentuu eri asioista. Sen kasvuun ja muodostumiseen kannattaa oppilaitoksessa panostaa. Hyviksi havaittuja keinoja ovat työvaatteet, oikeat työmenetelmät ja välineet sekä siistit ja asianmukaiset tilat. Hyvällä ammatti-identiteetillä varustettu opiskelija on motivoitunut ja se auttaa opintojen etenemistä. Vahva ammatti-identiteetti on kuin positiivinen kierre, joka ruokkii itse itseään. Näin voidaan vaikuttaa mm. opintojen keskeyttämiseen, valmistumisaikaan ja oppilaitoksen markkinointiin.

Ryhmässä oltiin yhtä mieltä, että oppimisen tasoista korkein on osallistuva oppiminen. Siitä seuraava taso alaspäin todettiin olevan tekemällä oppiminen. Nykyaikajan erilaiset tietotekniset välineet mahdollistavat osallistuvan oppimisen, jossa

opiskelijat voivat valmistaa yhteistä oppimateriaalia opittavista asioita. Näissä projekteissa opettajan rooli on olla opetuksen ohjaajana. QR-koodeja voidaan hyödyntää laitteiden käytönopastuksessa ja toimintaohjeistuksessa. Yleensä tietotekniikan tuominen opetukseen innostaa ja motivoi itsessään opiskelijoita. Opiskelun tukena voisi olla sähköinen portfolio, johon voisi tallentaa eri medioista materiaalia. Sitä voisi hyödyntää niin opiskelun aikana kuin myös loppuosaamisen esittelyssä.

Yksilöllisten opintopolkujen järjestämistä pohdiskeltiin ison osaston näkökulmasta, jossa on useita sisäänottoryhmiä. Hahmoteltiin mallia, jossa ensimmäisen vuoden opiskelijat opiskelisivat omassa ryhmässään ammatillisia ja yhteisiä opintoja. Opiskelijatuntemuksen ja opiskelijan omien tuntojen pohjalta opiskelija jatkaisi opintojaan omalla polullaan. Näitä etukäteen suunniteltuja polkuja voisivat olla ammattilaisen polku, nopeutettujen polku, tuettu polku, kaksoistutkinto, laajennettu työssäoppimisen polku sekä reitti, jonka sisältönä olisivat kansainvälisyys, jatko-opintoihin valmentautuminen, taitajavalmennus sekä yrittäjyys. Jokaisessa polussa olisi valmiita opittavia kokonaisuuksia erilaisilla opiskelumenetelmillä. Tarvittaessa tehtäisiin opiskelijakohtaista räätälöintiä. Yhteiset aineet olisivat integroitu polun idean mukaisesti opintoihin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Erityisopetuksen perusedellytykset

Yleisissä oppilaitoksissa erityisopetus on vielä sangen uusi asia. Niin se on ollut myös OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikössäkin. Menneiden vuosikymmenten suositulla ICT-alalla vasta 2000-luvulla huomattiin, että kaikki opiskelijat eivät saavuta samalla tavalla opillisia tavoitteita. Kuluvan vuosituhannen alussa opittiin erityisopiskelijoiden tunnistamista ja tietoisuus erityisopetuksesta lisääntyi. Toisaalta niukat erityisopetukseen suunnatut resurssit haittasivat erityisopetuksen toteuttamisen kehittymistä. 2010-luvulla tekniikan osastolla on kehitetty määrätietoisesti erityisopetuksen käytänteitä ja toimintamalleja. Kehityksen on mahdollistanut erityisopetusresurssien suuntaaminen erityisopetuksen hyväksi ja ennen kaikkea ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilökunta. Nyt ollaan siinä tilanteessa, että niukkenevilla resursseilla tulisi hoitaa laajenevat erityisopetuksen tarpeet. Tilanne vaatii toiminnan tehostamista ja resurssien oikeanlaista suuntaamista. Päämääränä on, että kaikki erityisopiskelijoiksi nimetyt saavat tukea opin-
tojen etenemiseen ja saavuttavat tutkintotavoitteet. Tämän korkean tavoitteen saavuttamiseksi on tutkimuksen kautta noussut seuraavia esityksiä, jotka auttavat osaston erityisopetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Tutkimuksen alakysymys haki vastausta niihin tekijöihin, jotka auttavat erityisopiskelijaa selviytymään opinnoista. Tutkimuksesta nousi esille kuvion 30 mukaisia asioita, jotka ovat perusedellytyksiä erityisopetuksen toteutumisen onnistumiselle.

Opiskelijalla tietoisuus opiskelutilanteesta ja suunnitelmasta
Tavoitteena osallistuva oppiminen
Opiskelutaidot ja oppimisen yksilöllinen ohjaus
Motivointi, kannustus ja sitouttaminen
Hyvä ilmapiiri oppimisympäristössä
Opiskelijan aito kohtaaminen ja tuntemus
Tiedonsiirto nivelvaiheessa

Kuvio 30. Hyvän erityisopetuksen lähtökohdat

Kyselyssä ilmeni, että opiskelijat toivoivat lisää kannustusta ja motivointia heidän opintojensa suorittamiseen. Tukea ja auttamista haluttiin niille oppilaille, jotka sitä todella kaipaavat. Opettajilta toivottiin lisää ymmärrystä ja tietoisuutta opiskelijan ongelmista. Nämä asiat kertovat opiskelijan aidon kohtaamisen tärkeydestä ja opettajien tietoisuuden tarpeellisuudesta opiskelijoiden ongelmiin. Miettisen (2008, 3–6) mukaan erityisopetuksen tärkein toimintamenetelmä on kiinteä ja pitkäjänteinen vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välillä. Miettinen (2008, 162–168) korostaa, että oleellista on selvittää oppimisvaikeuksien perimmäiset syyt, eikä hoitaa oireita.

Opiskelijatuntemuksen lisäämistä auttaa nivelvaiheen yhteistyö, kun siirrytään peruskoulusta toiselle asteelle. Saattaen vaihtoa voidaan tehdä, niin peruskoulusta kuin myös vuosiluokalta toiselle siirryttäessä, jos opiskelijan ryhmänohjaaja vaihtuu. Miettinen (2008, 167–168.) korostaa, että opintojen alussa ja tarvittaessa myös opintojen aikana on syytä kehittää opiskelijan oppimaan oppimisen taitoja sekä oman oppimisen arviointia. Nämä taidot ovat hyvää pääomaa kehittyvälle ammattilaiselle.

Motivaatioon liittyviä asioita nousi esiin kyselystä. Oppimiseen on vaikea ketään pakottaa, mutta motivaatiota voidaan lisätä eri tekijöillä. Peruslähtökohtana työskentelyssä on opiskelijan kohtaaminen ja hänen itsetunnon kasvattaminen. Opettajan ja opiskelijan välisen kemian toimiminen ja aito molemminpuolinen kunnioitus luovat hyvän pohjan oppimiselle. Positiivinen kannustus ja epäonnistumisen sallinta kuuluvat oppilaitoksen arkeen. Opiskeluun liittyvien asioiden vaikuttamisen ja vastuun siirtäminen enemmän opiskelijan suuntaan lisäävät motivaatiota. Pynnönen ja Uusinoka (3013, 54) ovat myös pohdinnoissaan tulleet samoihin ajatuksiin.

Lehtisen ja Jokisen (1996) mukaan opiskelijan itseohjautuvuus valmiudet määrittävät sen tason, jolla opettajan tulisi opiskelija kohdata ja ohjata opintojen etenemisessä. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat tämän mallin toimivuutta. Oikean

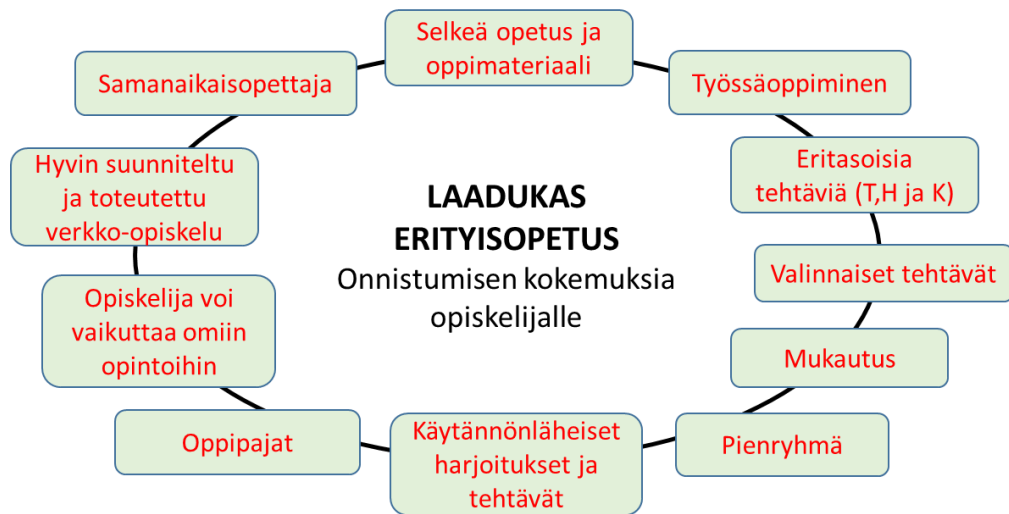
ohjauksen tasolla saadaan aikaan tärkeitä onnistumisia ja ne itsessään kannustavat opintojen suorittamista loppuun. Ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija omalla tasollaan osallistuu oppimiseen ja omaa hyvät opiskelutaidot. Tarvittaessa oppimaan oppimisen taitoja voidaan harjoitella ja tuoda esille erilaisia opiskelumenetelmiä. Verkkopedagogiikan hyödyntämisessä opiskelijan vastuu omasta oppimisesta korostuu ja siinä yhteydessä tämä asia on hyvä tiedostaa.

Opiskelijan tietoisuus omasta opiskelutilanteesta auttaa opintojen suunnittelussa. Käytännössä se on välttämättömyys, jotta toimivaa opiskelusuunnitelmaa voidaan laatia ja suunnitella yksilöllisiä opintopolkuja. Tietoisuus opintojen tilanteesta lisää sitoutumista ja luo pohjan tavoitteelliselle opiskelulle.

7.2 Erityisopetuksen pedagoginen malli

Tutkimuksen alakysymyksenä oli selvittää miten erityisopetus on organisoitu OSAOn Myllytullin-Pikisaaren yksikön tekniikan osastolla. Vastaus kysymykseen löytyy kuvioista 10, johon on kuvattu hojks-prosessi ja ne toiminnalliset erityisopetuksen palvelut, jotka ovat olleet lähtötilanteessa käytettävissä.

Tutkimuksen kolmannella alakysymyksellä kartoitettiin pedagogisia menetelmiä, jotka toimivat erityisopetuksessa. Ne ovat keskeisiä elementtejä opetuksen käytännön toteutuksessa ja liittyvät tärkeänä osana erityisopetuksen toimintamalliin. Kuvio 31 havainnollistaa nämä tekijät.

Kuvio 31. Erityisopetuksen pedagogisia menetelmiä

Aikaisemmat tutkimukset (Miettinen 2008) ja näkemykset (Kaikkonen 2008) tukevat tämän tutkimuksen hiljaisena signaalina näkyvää viestiä, opetuksen ja opetusmateriaalin laadullisesta näkökulmasta. Opiskelijat, joilla on oppimisen vaikeutta hyötyvät merkittävästi opetuksen ja opiskelumateriaalin selkeydestä ja havainnollisuudesta. Tähän asiaan on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Liitteessä 2 oleva verkkomateriaalin teko-ohjeistus osaltaan ohjaa laadukkaasti opetusmateriaalin tekemiseen.

Tutkimuksen mukaan opiskelijat suhtautuivat tekemällä oppimiseen ja työssäoppimiseen hyvin positiivisesti. Heidän mielestä se valmensi työelämään ja oli toimiva opiskelumenetelmä. Merkittävänä etuna siinä oli joustava omaan tahtiin tapahtuva opiskelu. Kun tähän malliin liitetään verkon avulla tapahtuva teoretietämyksen opiskelu, saadaan nykyaikaan soveltuva opiskelupaketti.

Samanaikaisopettajan käyttö opiskeluryhmässä soveltuu hyvin tilanteisiin, jossa ryhmäkoko kasvaa suureksi tai ryhmässä on paljon erityisopiskelijoita. Opiskelijoiden toiveena on, että opettajat toimisivat aktiivisesti neuvomisessa ja auttamisessa. Tärkeää on myös aito opiskelijan kohtaaminen ihmisenä.

Jos opintojen eteneminen ei ole mahdollista normaaliryhmässä, voidaan opintoja tukea pienryhmätyöskentelyllä, siinä opiskelija saa yksilöllistä opetusta. Käytäntö on osoittanut sen olevan tehokas menetelmä keskittymisen ongelmista kärsiville opiskelijoille. Selkeäkieliset oppimateriaalit ja selkeä opetus auttavat oppimistuloksien saavuttamisessa.

Kun opiskelijalla on mahdollista vaikuttaa opintoihinsa, tukee se itsessään opintojen etenemistä. Itsemääräämisoikeuden lisääntyminen motivoi ja mahdollistaa opiskelukuormituksen säätelyä esimerkiksi opiskelijan mahdollisuutena valita tavoittelemansa taitotason (T1, H2 ja K3). Valinnaiset tehtävät, eritasoiset harjoitukset, vaikuttamisen mahdollisuus omiin opintoihin ja positiivinen ilmapiiri oppimisympäristössä sekä yrittämisen tukeminen mahdollistavat oppimisen innon ja ilon löytymisen. Pynnösen ja Uusinokan (2013, 52) mukaan monesti opiskelijoille osoitetaan pelkästään heidän väärää tekemisiä, virheitä ja puutteita. Kuitenkin hedelmällisempää olisi tukea yrittämistä ja onnistumista, sekä pohtia mistä onnistuminen johtui.

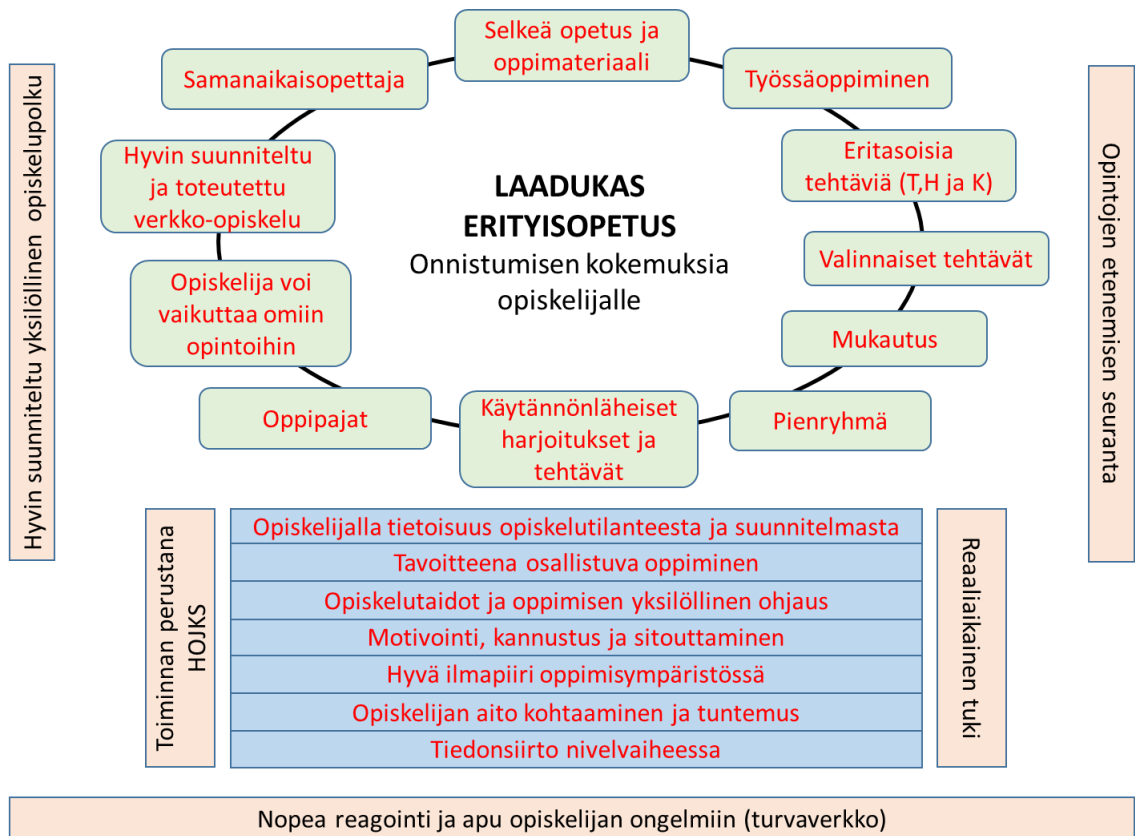
Aina opinnot eivät etene suunnitelmien mukaisesti. Onneksi suorituksia voi täydentää omaan tahtiin oppipajoissa, jossa saa yksilöllistä ohjausta ja opetusta. Työskentelyilmapiiriltään oppipajat ovat rauhallisia oppimisympäristöjä. Niiden vetäjinä on usein erityisopettajia, joilla on ammattitaitoa paneutua opiskelija oppimisen haasteisiin.

Ensisijainen tavoite erityisopetuksessa on, että opiskelija saavuttaa tutkinnolle asetetut tavoitteet. Näistä tavoitteista voidaan poiketa jos se on välttämätöntä ja perusteltua huomioiden opiskelijan valmiudet saavuttaa tutkintotavoitteet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a.) Erityisopiskelijalle voidaan edellä mainituilla perusteilla laatia mukautetut tavoitetasot, jotka määrittelevät alle tyydyttävän tavoitetason. Tällöin puhutaan tavoitteiden ja arvioinnin mukautuksesta.

Koramon (2012, 7-8) mukaan digitalisaatio mahdollistaa monimuotoisten oppimisympäristöjen luomisen, jotka auttavat erityisesti erityistä tukea vaativia opiskelijoita. Näiden vaateiden tueksi on laadittu ohjeistus laadukkaaseen verkkomateriaalin tekemiseen tekniikan opiskelijoille. Ohjeistus pohjautuu tutkimusmateriaaliin ja verkkomateriaalin käytöstä saatuihin onnistumisen kokemuksiin. Ohjeistus on laadittu yhdessä kokeneen verkkomateriaalia käyttävän opettajan kanssa. Siinä on otettu huomioon erityisopiskelijoiden erityistarpeet. Laadittua ohjeistusta on tarvittaessa helppo päivittää osastolla. Yhtenäiset käytänteet luovat pohjaa laadukkaalle ja pitkäjänteiselle toiminnan kehittämiseksi. Ohje löytyy liitteestä 2.

7.3 Erityisopetuksen toteutusmalli

Tutkimuksen pääkysymyksenä oli selvittää, miten tehokas ja tavoitteellinen erityisopetus toteutetaan tekniikan opiskelijoilla. Kuvio 32 on nähtävissä malli laadukkaaseen erityisopetuksen toteutuksesta. Siinä näkyy koostettuna tutkimuksessa löydetyt pääkohdat. Kuvassa havainnollistetaan ne tekijät, jotka vaikuttavat merkittävästi laadukkaaseen erityisopetuksen toteutukseen. Erityisopiskelijan oppimisen perusedellytykset luodaan sinisellä kuvatuilla elementeillä. Oppimisen käytännön toteutus näkyy kuvion yläosan ympyrään kuvatuissa toiminnoissa. Opintojen turvaamiseksi ja opintojen etenemisen seurantaan on järjestelmässä ns. turva-verkko, joka muodostuu ulkokehän elementeistä.

Kuvio 32. Inklusioon pohjautuvan erityisopetuksen toteutusmalli.

8 POHDINTA

Yhteiskuntamme on inhimillistynyt ymmärtämään erilaisuutta paljon paremmin kuin menneinä vuosikymmeninä. Yhtenä vaikuttimena on ollut nuorten suvaitsevaisuuden kasvu sekä oppilaitoksissa tapahtunut muutos ottaa inklusion elementtejä mukaan arjen toimintaan. Ammatillisen peruskoulutuksen erityisopetuksesta säädetty lainsäädäntö antaa koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden tukea erityisopiskelijoita saavuttamaan tutkinto tai osatutkinto. Miten tähän tavoitteeseen päästään, jää koulutuksen järjestäjän harkintaan. Tässä tutkimuksessa selvitettiin asioita, jotka auttavat tekniikan erityisopiskelijoita selviytymään opinnoista. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös muilla koulutusaloilla. Pedagogisesti ajatellen ne menetelmät, jotka auttavat erityisopiskelijoita, hyödyttävät kaikkia opiskelijoita.

Tutkimuksen kohteena erityisopetus ja erityisopiskelijat asettavat aivan omia haasteita. Oppilaitoksessa nimetyt erityisopiskelijat ja heille on suunnattu tukitoiminnot kuuluvat luottamukselliseen tiedon piiriin. Oppilaitoksen henkilökunta hyödyntää näitä tietoja opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Ryhmäkohtaisissa tilanteissa ei koskaan tuoda julki kuka on erityisopiskelija. Yleisesti puhutaan hojks-opiskelijoista, jolla pehmenetään asian mahdollisesti tuomia väärin ymmärryksiä. Tutkimusaineiston keräämisessä tämä asia tuli huomioida. Opiskelijoille suunnattu kysely tuntui luonteelta vaihtoehdolta ja näin jälkeinpäin arvioiden se oli tutkimusasetelmaan hyvä vaihtoehto. Toteutuneeseen kyselyyn vastasi laaja opiskelijajoukko, joka vaikuttaa tutkimusaineiston luotettavuuteen. Kyselyn esitestauksella ja harkituilla kysymysten asettelulla nuoret vastasivat hyvin avoimiin kysymyksiin. Oleellista on, että tiedon hankinnassa tavoiteltiin suoraa aineiston hankintaa tutkittavasta kohteesta. Tutkimuksen validiteetista on huolehdittu käyttämällä tutkittavaan asiaan ja kohteeseen sopivia menetelmiä ja mittareita.

Tutkimuksen toteutuksessa on huomioitu tutkimuksen eettisyys. Ennen aineiston keruuta osallistujille on kerrottu aineiston keruun tarkoitus ja kysytty lupa käyttää aineistoa opinnäytetyössä. Tutkimuksessa ei tule ilmi osallistujien nimiä ja näin

heidän intymiteettisuoja on turvattu. Ennen tutkimuksen aloitusta tutkimuslupa on saatu tutkimuksen tilaajalta.

Tutkimuksessa on hyödynnetty myös muista tutkimuksista saatuja tuloksia ja verrattu niitä tutkimusaineistosta saatuihin tuloksiin. Aineistotriangulaation avulla tutkimuksen luotettavuus on vahvistunut. Tutkimuksen alkuvaiheessa tein tutkijana pohdintaa aineiston keräämisestä opiskelijahaastattelujen muodossa. Valitsin tuolloin kyselyn, jotta saisin mahdollisimman laajan joukon näkemyksen tutkittavasta asiasta. Toisaalta haastattelu olisi mahdollistanut toisella tavalla asian syvällisen käsittelyn ja hiljaisten signaalien havainnoinnin.

Tutkimuksen teossa on noudatettu huolellisuutta sekä rehellistä lähestymistapaa. Kaikki tutkimuksen vaiheet on suunniteltu ja pohdittu huolella etukäteen, huomioiden erilaisia vaihtoehtoja. Aineiston keräämiseen ja analysointiin on osallistunut vain tutkija. Johdonmukainen suunnittelu ja toteutus tutkimuksen eri vaiheissa vahvistavat tutkimuksen reliabiliteettia.

Tutkimus itsessään on pysäyttänyt pohdiskelemaan teemmekö erityisopetuksen osalta oikeita asioita, vai tulisiko meidän muuttaa omia toimintatapoja. Arkikiireiden keskellä ei välttämättä ole mahdollista pohtia toiminnan kehittämistä. Toiminnan kehittämisen kannalta tutkimuksellinen tieto on mitä arvokkainta. Tutkimuksen avulla saatuja tuloksia on vaikea ohittaa ja aidossa toiminnan kehittämisessä ne on otettava huomioon. Tutkimuksen aikana luotiin ohjeistus laadukkaana verkkomateriaalin tekemiseen ja tutkimuksen tuloksista on osastollamme käyty useita keskusteluja ja pohdintoja. Oman työn kehittämisessä tutkimuksesta on ollut paljon hyötyä itse opinnäytetyöprosessin aikana sekä saatujen tulosten muodossa.

Nykysuuntauksen mukaan verkko-oppiminen laajentuu ja digitalisaation luomia mahdollisuuksia otetaan opetuksessa käyttöön. Tutkimusaiheena näiden uuden tyyppisten menetelmien oikeaoppinen hyödyntäminen ammatillisten taitojen oppimisessa hyödyttäisi opetuksen kehittämistä. Toinen tutkimuksen aihe voisi liittyä tutkinnoista valmistuneisiin opiskelijoihin ja heidän sijoittumiseen yhteiskun-

nassa opintojen jälkeen. Tutkimuksessa voitaisiin keskittyä niihin tietoihin ja taitoihin, jotka ovat edesauttaneet heitä selviytymään yhteiskunnassa oppilaitoksesta valmistumisen jälkeen.

Minkä ilotta oppii, sen surutta unohtaa. (Suomalainen sananlasku)

LÄHTEET

- Alasuutari P., & Alasuutari P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0 (4. uud. p. painos). Tampere: Vastapaino.
- Ameo. 2015a. Ammatillisen erityiopetuksen asiantuntijapalvelut. Viitattu 10.11.2015. http://ameo.fi/wp-content/uploads/2014/10/AMEO_esite_asiantuntijapalvelut_high_092015.pdf
- Ameo. 2015b. Ammatillisen erityiopetuksen asiantuntijapalvelut. Viitattu 15.11.2015. <http://ameo.fi/ammattillinen-erityisopetus/>
- Cohen L. & Manion L. 1994. Research methods in education (4th ed. painos). London: Routledge.
- Dweck C. 2012 Mindset: How You Can Fulfil Your Potential. Viitattu 22.2.2016 https://books.google.fi/books?id=R0-eBAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=fi&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Elliot N., Doxey E., Stephenson V. & Virtanen A. 2012. Inkluisio : Vinkkejä, välineitä ja käytännön neuvoja inklusiivisen ja kaikkia arvostavan kouluympäristön luomiseen. [Helsinki]: Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike.
- Eisenhardt K. M. 1989. Building theories from case study research. *Academy of Management Review* 14(4), 532-550. Viitattu 13.10.2015. <http://www.jstor.org/stable/258557>
- Eriksson P. & Koistinen K. 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Eskola J. & Suoranta J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos-Tampere: Vastapaino.
- European Agency for Development in Special Needs Education, 2015a. European Patterns of Successful Practice in Vocational Education and Training. Viitattu 14.12.2015. https://www.european-agency.org/sites/default/files/vet-report_en.pdf
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. 2014. Who we are. Viitattu 8.11.2015. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/AgencyFlyer2014-EN.pdf>
- Grönfors M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät (2. p. painos). Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Helakorpi S. 2009. Ammattitaitokilpailujen ”filosofiasta”. Teoksessa Kilpailuja kaikille I. Saarinen H. (toim.) Hämeen ammattikorkeakoulu Ammatillinen

- opettajakorkeakoulu. Viitattu 29.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/96252>
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen M. 2006. Ammattikouluista avoimiin oppimisympäristöihin: Ammatillisen erityisopettajan työ muutoksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu : Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto.
- Hirvonen M. 2015. Kohti inklusiivista koulutusta? – Erityisopetuksen muuttuvat toimintamallit ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Suunnitellen ja koordinoiden kohti kaikille yhteistä ammatillista oppilaitosta. Hirvonen M. (toim.) Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 201. Viitattu 7.12.2015. <https://www.theseus.fi/handle/10024/88601>
- Hongisto V. 2005. Ohjat oppijan käsiin: Ammatillinen opetus ja voimaannuttavan ohjauksen malli. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu: Kiipulan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus.
- Honkanen E. 2008 Opinto-ohjaus erityisopiskelijan näkökulmasta. Teoksessa Honkanen E., Kaikkonen L. & Kotila H. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY.
- Järvinen P. & Järvinen A. 2011. Tutkimustyön metodeista / Pertti Järvinen ja Annikki Järvinen ([Uud. p.] painos). Tampere: Opinpajan kirja.
- Jauhola, L. & Miettinen, K. 2012. Selvitys ammatillisesta erityisopetuksesta. Opiskelijoille suunnattujen tukitoimien sekä erityisopetuksen toteutuminen yleisessä ammatillisissa oppilaitoksessa. Raportti ja selvitys 2012:2. Opetushallitus. Viitattu 22.12.2015. http://www.oph.fi/julkaisut/2012/selvitys_ammattillisesta_erityisopetuksesta
- Kaikkonen L. 2008. Yksilöllisen oppimisen ja erityisopetuksen lähtökohtia ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Honkanen E., Kaikkonen L. & Kotila H. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY.
- Kananen J. 2008. Kvali : Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä : Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Koistinen, M. 2010. Nuorten hyvinvointi, opiskelu ja opinto-ohjaus erityisen koulutustehtävän saanessa lukiossa. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 319. Viitattu 20.12.2015. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/20038>
- Korkeamäki, J. Aikuisten oppimisvaikeudet. Näkökulmia selviytymiseen. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 83/2010. Viitattu 21.12.2015. http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/tarkennettu_haku/?action=viewpublication&docid=1781
- Koulutuksen tutkimuslaitos. 2015. Viitattu 6.12.2015. <http://peda.net/ve-raja/rauma/tehostettuajaerityinentuki/kasitteet/integraatio>
- Koramo M. 2012. Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä kehittämässä: Kansallisia kehittämislinjauksia ja kuvauksia opetushallituksen valtionavustuksilla tuetuista oppimisympäristöjen kehittämishankkeista 2008-2010. Helsinki: Opetushallitus.
- Kähkönen K. 2009. Näkökulmia ja menetelmiä oppimisen ohjaamiseen ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Ammatillisen opettajan käsikirja. Helander J. (toim.) Hämeen ammattikorkeakoulu Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 6.1.2016. <http://www.theseus.fi/handle/10024/40325>
- Laine M., Bamberg J. & Jokinen P. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.
- Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 246/2015 20-22 §. Viitattu 15.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150246#Pidp1232480>
- Lehtinen E. & Jokinen T. 1996. Tutor: Itsenäistyvän oppijan ohjaaja. Jyväskylä: Atena.
- Lincoln Y. S. & Guba E. G. 2000. Teoksessa Denzin N. K. & Lincoln Y. S. (2000). Handbook of qualitative research (2nd ed. painos). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Martela, F. & Järvilehto, L. 2012. Ammattiosaajan hyvä elämä. Pori: Ehyt ry.
- Metsämuuronen J., Virtanen J., Rantala T., Remes L., Sandelin-Benkö S., Luoma P., Reinikainen K. (2006). Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Metsänen, R. 2013. Monikulttuurinen ohjaus. Teoksessa Metsänen, R. ja Nisula, L. Mervan käsikirja – työkaluja oppilaitoksen monikulttuuriseen arkeen. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 3/2013. Viitattu 21.12.2015. <https://www.theseus.fi/handle/10024/94148>

- Miettinen, K. 2008. Opetussuunnitelmat ja erityisopetus ammatillisessa perustutkinnossa. Tampereen yliopisto. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 716. Viitattu 22.12.2015. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7298-5>
- Miettinen, K. 2015. Erityisopetuksen käsikirja. Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirja 2015:14. Viitattu 10.1.2016. http://www.oph.fi/julkaisut/2015/erityisopetuksen_kasikirja
- Miettinen K., Piha L. & Pynnönen P. 2009. Erilaisille oppijoille erilaista opetusta. Teoksessa Ammatillisen opettajan käsikirja. Helander J. (toim.) Hämeen ammattikorkeakoulu Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 28.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/40325>
- Moberg S., Hautamäki J., Kivirauma J., Lahtinen U., Savolainen H. & Vehmas S. 2009. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY.
- Nuutila L. 2010. Yhdessä enemmän : Näkökulmia ammatillisen erityisopetuksen verkko-opetukseen ja -ohjaukseen. Helsinki: Haaga-Helia.
- Ojasalo K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015a. Viitattu 12.11.2015. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=fi
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015b. Viitattu 10.11.2015. <http://www.minedu.fi/OPM/Lainsaadaentoe/?lang=fi>
- Opetushallitus. 2015a. Edu.fi – opettajan verkkopalvelu. Viitattu 7.11.2015. http://www.edu.fi/erityinen_tuki/euroopan_erityisopetuksen_kehittamiskeskus
- Opetushallitus. 2015b. Opetushallitus. Viitattu 10.11.2015. <http://www.oph.fi/opetushallitus>
- Opetushallitus. 2015c. Ammatillinen erityisopetus. Viitattu 10.11.2015. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/ammattillinen_erityisopetus
- Opetushallitus. 2015d. Ammatillinen erityisopetus. Viitattu 15.11.2015. http://www.edu.fi/ammattikoulutus/ammattillinen_erityisopetus/opetussuunnitelmat_ja_opetuksen_jarjestaminen/hojks
- Opetushallitus. 2015e. Ammattipeda. Viitattu 21.12.2015. http://www10.edu.fi/ammattipeda/index.php?sivu=yksilolliset_opintopolut
- OSAO -verkkosivut, 2015a. Viitattu 2.11.2015. <http://www.osao.fi/media/esitteet-ja-oppaat/osekkesite2014.pdf>

- OSAO -verkkosivut, 2015b. Viitattu 2.11.2015. <http://www.osao.fi/osao/yksikot/myllytullin-pikisaaren-yksikko.html>
- Osekk -verkkosivut, 2015. Viitattu 2.11.2015. <http://www.osekk.fi/esittely.html>
- Osekk -intra, 2015. Viitattu 10.11.2015. <https://intra.osekk.fi/osaamisuottaminen/opetussuunnitelmat-jarjestamissopimukset-jarjestamissuunnitelmat/opetussuunnitelmatjaliitteet/Pages/Default.aspx>
- Patton M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods* (3. ed. painos). Thousand Oaks (Calif.): Sage.
- Paechter, M., Maier, B., & Macher, D. 2010. Students' expectations of, and experiences in e-learning: Their relation to learning achievements and course satisfaction. *Computers & Education*, 54(1).
- Puusa A. & Juuti P. 2011. *Menetelmäviidakon raivaajat : Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan.* [Helsinki]: JTO.
- Pynnönen P & Uusinoka S. 2013. Kuinka tukea oppimisen intoa ja iloa. Teoksessa Erityisen hyvää opetusta ja ohjausta. Raudasoja A. (toim.) Hämeen ammattikorkeakoulu Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 29.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/67129>
- Raudasoja A. 2013. Ammatillisen erityisopetuksen toteuttamisen lähtökohtia. Teoksessa Erityisen hyvää opetusta ja ohjausta. Raudasoja A. (toim.) Hämeen ammattikorkeakoulu Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 6.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/67129>
- Raudasoja A., Pynnönen P. & Kärnä E. 2013. Uraohjaus ja yksilölliset opintopolut toisen asteen ammatillisessa opetuksessa. Teoksessa Erityisen hyvää opetusta ja ohjausta. Raudasoja A. (toim.) Hämeen ammattikorkeakoulu Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu 15.12.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/67129>
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2005. Viitattu 17.11.2015. http://www.stat.fi/til/erop/2005/erop_2005_2006-06-15_laa_001.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus 2014. Viitattu 24.11.2015. http://www.stat.fi/til/erop/2014/erop_2014_2015-06-11_tau_009_fi.html
- Syrjälä L., Ahonen S., Syrjäläinen E. & Saari S. 1994. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja* (1. - 2. p. painos). Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tirri, K. 2013. Luento Kirjava Lahjakkuus. *Studia Generalia*-luentosarja 21.2.2013. Katsottu 29.12.2015. <http://video.helsinki.fi/Akisto/flash.php?id=20188>

Tuomi J., & Sarajärvi A.,. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (7. uud. laitos. painos). Helsinki: Tammi.

Töttö P. 1999. Pirullinen positivismi : Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle (2. p. painos). [Jyväskylä]: Kampus-kustannus.

Unesco. 1994. The Salamanca statement and framework for action on special needs education. STATEMENT AND FRAMEWORK FOR ACTION ON SPECIAL NEEDS EDUCATION. Viitattu 7.11.2015.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000984/098427eo.pdf>.

Vernersson I. 1995. Speciallärarens kunskaper och kompetens : Intervjuer med tio speciallärare. Linköping: Universitetet i Linköping.

Vilkka, L. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Yin R. K. 2003. Case study research : Design and methods (3rd ed. painos). Thousand Oaks (Calif.): Sage Publications.

LIITTEET

Liite 1. Kyselytutkimukset kysymykset

Liite 2. Lisävaatimukset erityisopetuksen verkkomateriaalille

Liite 1 1(8)

Kyselytutkimukset kysymykset:

Sivu 1/23

Opiskelijan tuki

Tämä kysely tarkastelee opiskelijoiden opintojen etenemiseen saamaa tukea. Vastaukset annetaan nimettömänä, eivätkä yksittäisten henkilöiden vastaukset näy tuloksissa. Kyselyn tuloksia hyödynnetään tukiasioiden kehittämisessä

1. Opiskelen seuraavalla luokalla*

2. luokalla

3. luokalla

4. luokalla

Olen saanut seuraavaa tukea opintojen etenemiseen (kysymykset 2-9)

2. Osalla oppitunneistani on ollut kaksi opettajaa? *

Kyllä

Ei

Sivun 1 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 2/23

Sivu 2a

2a. Kerro, missä tilanteissa kahden opettajan tuki on auttanut sinua?

2b. Miten kehittäisit kahden opettajan tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 2 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Liite 1 2(8)

Sivu 3/23

Sivu 3

3. Olen opiskellut pienryhmässä? *

Kyllä

Ei

Sivun 3 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 4/23

Sivu 3a

3a. Kerro, missä tilanteissa pienryhmässä opiskelu on auttanut sinua?

3b. Miten kehittäisit pienryhmässä opiskelua, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 4 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 5/23

Sivu 4

4. Olen saanut itse päättää opiskeluni tavoitetason?*
Tavoittelun opiskeltavassa aineessa tietyn tason osaamista (T1-tasoa, H2-tasoa tai K3-tasoa).

Kyllä

Ei

Sivun 5 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 6/23

Sivu 4a

4a. Kerro, missä tilanteissa tavoitteellinen opiskelu (T1, H2, K3) on auttanut sinua?

4b. Miten kehittäisit tavoitteellisen opiskelun tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 6 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Liite 1 3(8)

Sivu 7/23

Sivu 5

5. Osalla oppitunneistani on ollut ohjaaja tai ammattimies tukena opintojen suorittamisessa?*

- Kyllä
 Ei

Sivun 7 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 8/23

Sivu 5a

5a. Kerro, missä tilanteissa ohjaaja tai ammattimies on auttanut sinua?

5b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 8 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 9/23

Sivu 6

6. Olen käynyt keskustelua opinnoistani ryhmäohjaajan, opettajan tai erityisopettajan kanssa?*

- Kyllä
 Ei

Sivun 9 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 10/23

Sivu 6a

6a. Kerro, missä tilanteissa keskustelu opinnoistasi on auttanut sinua?

6b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 10 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Liite 1 4(8)

Sivu 11/23

Sivu 7

7. Olen opiskellut työpainotteisessa luokassa tai yrityksessä? *
Teorian osuus vähäinen.

Kyllä
 Ei

Lisää kohde ▾

Sivun 11 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 12/23

Sivu 7a

7a. Kerro, missä tilanteissa työpainotteinen opiskelu on auttanut sinua?

7b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Lisää kohde ▾

Sivun 12 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 13/23

Sivu 8

8. Olen opiskellut yksilöllisen opiskelujärjestelyjen mukaisesti?*
Oma lukujärjestys, joka poikkeaa ryhmän lukujärjestyksestä esim. lyhyemmät työpäivät, kevennetty lukujärjestys...

Kyllä
 Ei

Sivun 13 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 14/23

Sivu 8a

8a. Kerro missä tilanteissa yksilölliset opiskelujärjestelyt ovat auttaneet sinua?

8b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 14 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Liite 1 5(8)

Sivu 15/23

Sivu 9

9. Olen suorittanut rästejä/hylättyjä kursseja oppipajassa?*

Kyllä

Ei

Sivun 15 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 16/23

Sivu 9a

9a. Kerro, missä tilanteissa oppipajassa työskentely on auttanut sinua?

9b. Miten kehittäisit tukimuotoa, että se palvelisi sinua paremmin?

Sivun 16 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 17/23

Sivu 10

10. Olen saanut opintoihini yksilöllistä ja monipuolista tukea?*

erittäin paljon

melko paljon

en osaa sanoa

melko vähän

erittäin vähän

11. Olen saanut opiskelijälähtöistä tukea, jossa toimitaan yhdessä opiskelijan kanssa?*

erittäin paljon

melko paljon

en osaa sanoa

melko vähän

erittäin vähän

Sivun 17 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Liite 1 6(8)

Sivu 18/23

Sivu 10a

12. Saamani tuki on ollut ennakoivaa ja oikea-aikaista?*

Juuri siinä hetkessä kun olen tarvinnut sitä, eikä jälkijätöisesti.

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

13. Opintoihin saamani tuki on ollut suunnitelmallista?*

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

Sivun 18 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 19/23

Sivu 10b

14. Opintoihini saamani tuki on ollut joustavaa?*

Olen saanut opintoihini liittyvää tukea tarvittaessa ja se on auttanut opintojani eteenpäin.

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

15. Saamani tuki on ollut positiivista ja kannustavaa?*

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

Sivun 19 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Liite 1 7(8)

Sivu 20/23

Sivu 10c

16. Opintoihini saamani tuki on ollut ratkaisukeskeistä *

Tuessa pyritään ratkaisuihin, tavoitteisiin ja päämäärien löytymiseen. Ajattelutapaan kuuluu tulevaisuuteen suuntautuminen, toiveikkuuden etsiminen ja tukeminen.

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

17. Olen saanut tarpeeksi tukea opintoihini? *

Tuessa pyritään ratkaisuihin, tavoitteisiin ja päämäärien löytymiseen. Ajattelutapaan kuuluu tulevaisuuteen suuntautuminen, toiveikkuuden etsiminen ja tukeminen.

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

Sivun 20 jälkeen

Jatka seuraavalle sivulle ⇅

Sivu 21/23

Sivu 17a

17a. Millaista tukea olisit halunnut/haluat opintoihisi?

Sivun 21 jälkeen

Jatka seuraavalle sivulle ⇅

Liite 1 8(8)

Sivu 22/23

Sivu 18

18. Saamani tuki on auttanut minua paremmin selviämään opinnoista? *

- erittäin paljon
- melko paljon
- en osaa sanoa
- melko vähän
- erittäin vähän

19. Mitkä opintoihin liittyvät tukimuodot auttavat parhaiten opintoja eteenpäin?

20 Miten arviot nykyistä opintoihisi liittyvän tuen toimivuutta?*

- erittäin toimiva
- melko toimivaa
- en osaa sanoa
- melko toimimatonta
- erittäin toimimatonta

21 Miten kehittäisit opintoihin liittyvää tukea, jotta se auttaisi mahdollisimman paljon opiskelijaa? *

Jatka seuraavaa kertomusta: Jos minulla olisi valtaa niin opintoihin liittyvä tuki olisi...

22 Asiat jotka haluan tuoda julki opintojen tukemisessa (vapaasana)

Sivun 22 jälkeen [Jatka seuraavalle sivulle](#) ⇅

Sivu 23/23

Kiitos kyselyyn osallistumisesta!

Liite 2

Teknisen alan tuomat lisävaatimukset erityisopetuksen verkkomateriaalille:

- opiskelijan perehdyttäminen aiheeseen etukäteen
- loogisesti ja selkeästi etenevät tehtävät
- harjoitustyön ja tehtävän ohjeet yksiselitteisiksi
- tarkennuksia tehtäviin videoilla, kuvilla
- selkeät ja helposti löydettävät oppimisalustan käyttöohjeet
- liikkuminen verkkoympäristössä tulee olla sujuvaa ja loogista
- materiaalissa esitellään tehtävien suositeltu järjestys oppimateriaalin opiskeluseksiksi ja kerrotaan tehtävien osien keskinäiset riippuvuudet
- tarvittaessa yksilöllinen ohjaus
- vaiheittaiset ja lyhyet osatehtävät
- linkkien on oltava hyödyllisiä, toimivia ja selkeitä, antaen lisäarvoa tehtävän tekemiselle
- harjoitustöiden ja tehtävien jako T1, H2, K3 tasoihin
- selkeä tavoite – milloin tehtävä tai opinnot hyväksytään (valmis)
- huomioitava opiskelijan oma tavoite ja mitä jo hallitsee
- motivointi - miten voidaan liittää alan työtehtäviin
- otettava huomioon alan nopea kehitys ja tehtävien päivitys
- harjoitustyöt voitava tehdä yksin tai ryhmätyönä
- sovittava milloin verkossa on saatavilla ohjausta koti- ja etätehtävissä
- alan työkaluohjelmien oltava mahdollista käyttää myös kotona
- opiskelijalla on oltava soveltuvat tietokoneet ja laitteet myös etätehtävissä
- opiskelijan tarvitsema mahdollinen muu tuki on opintojen aikana tärkeää
- tehtävien arviointi aina henkilökohtaisesti ja rakentava palaute jokaisesta tehtävästä
- tarvittavat manuaalit selkokielellä – lyhennettynä
- englanninkieliset ohjeet tarvittaessa käännettävä.